

לקוטי תורה • פרשת האזינו • מאמר 4

כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף

כמו נשר יעיר קנו

הנשמה, שהיא חלק מהוי, נמשכת אחר הגוף החולף אל מדבר רוחני, ובגלל התרשלות מאבדת את הניצוץ האלקי שלה לטובת הסטרא אחרא. תשובתו של הי היא הנשר: רחמים המעוררים ומרחפים בבקשות שלפני קריאת שמע, ותשובה עמוקה יותר "ממעמקים" בקריאת שמע, ובעיקר ביום הכיפורים, המגביה את הנשמה מעל חטאיה אל הי לבדו.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/haazinu/4

הנקודה

הנשמה, שהיא חלק מהוי, נמשכת אחר הגוף החולף אל מדבר רוחני, ובגלל התרשלות מאבדת את הניצוץ האלקי שלה לטובת הסטרא אחרא. תשובתו של ה' היא הנשר: רחמים המעוררים ומרחפים בבקשות שלפני קריאת שמע, ותשובה עמוקה יותר "ממעמקים" בקריאת שמע, ובעיקר ביום הכיפורים, המגביה את הנשמה מעל חטאיה אל ה' לבדו.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

שירת משה מדמה את ה' לנשר המעורר את קנו, מרחף מעל גוזליו ונושא אותם על כנפיו. אדמו"ר הזקן מציב את הפסוק לאחר "ימצאהו בארץ מדבר": הנשמה, שהיא חלק מהוי, נמשכת אחר הגוף החולף אל מדבר רוחני. הנשר הוא אחת מארבע הפנים שבמרכבה שראה יחזקאל. במתן תורה ובימי בית המקדש התגלתה האלקות כולה כאחד; בגלות היא מגיעה דרך המלאכים, האריה (אהבה) והשור (יראה), ולכן הברכות שלפני קריאת שמע מתארות את המלאכים. שורש נשמות ישראל גבוה מהמלאכים, כמו ראש סולם יעקב, ובאמצעות מסירות נפש בקריאת שמע הנשמה עולה ומעלה אותם. הנשר, מלשון "נושר", מבטא רחמים על הניצוץ האלקי שנפל. "פשענו" פירושו שהתרשלנו בשמירה על הניצוץ; תשובה מעומק הלב מורידה רצון שמעל לכל חטא ומשחררת את הניצוץ, במיוחד בעשרת ימי תשובה. שלבי הפסוק מתאימים אפוא לתפילה, לאלול וליום הכיפורים, ומסתיימים במדבר עצמו במקום של עלייה.

מבנה

1	הנשמה במדבר	11
פסוק הנשר בא לאחר "ימצאהו בארץ מדבר": הנשמה, שהיא חלק מהוי, נמשכת אחר הגוף החולף אל מדבר רוחני, והנשר מבטא את רחמי ה'.		
2	פני המרכבה	4-21
יחזקאל ראה את האלקות מתלבשת באריה ובשור, משום שהתנבא בגלות. במתן תורה ובימי בית המקדש היא התגלתה כולה כאחד; בגלות האהבה והיראה מגיעות דרך המלאכים, ומכאן הברכות שלפני קריאת שמע.		
3	סולם יעקב והניצוץ שנפל	7-51
שורש נשמות ישראל גבוה מהמלאכים; באמצעות מסירות נפש בקריאת שמע הנשמה עולה ומעלה אותם ("עולים"). "יורדים" הוא הנשר, המבטא רחמים על הניצוץ האלקי שנפל. המצוות מורידות אלקות אל הנשמה, אך לאחר רגעים של התעוררות האדם נופל והניצוץ אובד לקליפה.		
4	התרשלות, מחילה ומציאה	81
"פשענו" פירושו התרשלות בשמירה על הניצוץ באמצעות התורה. המחילה היא חזרת רצונו של ה' ממדרגה שמעל החטא, הנמשכת על ידי תשובה מעומק הלב ומשחררת את הניצוץ; בעשרת ימי תשובה ה"ניצוץ" שאבד "נמצא".		

"יעיר" ו"ירחף" הם גילויים חלקיים: פסוקי דזמרה והברכות שלפני קריאת שמע; "ישארו על אברתו" היא התשובה שבקריאת שמע, שמעל המצוות. פירושים נוספים מציבים את הנשר (אלול, מצוות עשה) מתחת ל"ה' בדד ינחנו" (שלוש עשרה מידות הרחמים של יום הכיפורים), ומסיימים באישון הכהה ובמדבר כמקור של אור ועלייה.

מושגים

חלק אלוה ממעל חלק אלוה ממעל

הנשמה האלקית, חלק מהו"י: שורשה נצחי, אך היא מלוכשת בגוף שבא לעולם וחולף ממנו.

פני המרכבה פני אריה, פני שור, פני נשר

פני המלאכים בחזון יחזקאל: האריה (אהבה), השור (יראה) והנשר (רחמים), שדרכם האלקות מגיעה לנשמה בגלות.

הביטוי הכללי והכולל (כללות) כללות החיות

האלקות מתגלה כשלמות אחת שאינה מחולקת, כפי שהיה במתן תורה ובימי בית המקדש, ולא כריבוי מדרגות.

קודש וקדוש קדש / קדוש

קודש הוא הקדושה העליונה עצמה, שורש נשמות ישראל; קדוש הוא קדושה הנמשכת דרך המדרגות באמצעות המלאכים.

התרשלות (פשיעה) פשיעה

המונח בתורה להתרשלות של שומר, הנדרש במילים "כי פשענו": אי-שמירה על הניצוץ האלקי באמצעות לימוד תורה.

גילוי הרצון גילוי רצון

מחילה כחזרת רצונו הטוב של ה', הנמשכת מהרצון העליון שמעל להשתלשלות העולמות, במקום שאין לחטא מקום.

תשובה מעומק הלב תשובה מעומקא דליבא

תשובה "ממעמקים", המעוררת את העומק העליון, עוקרת את הרצון הקודם ומשחררת את הניצוץ האלקי מהקליפה.

שלוש עשרה מידות הרחמים י"ג מדות הרחמים

רחמים גדולים, גבוהים הרבה מפני הנשר, המתגלים באלול וביום הכיפורים; ביום הכיפורים הם מתקנים גם עבירות על מצוות לא תעשה.

קטע 1 • 11

הנשמה במדבר

1 כנשר יעיר¹ קנו² על גוזליו ירחף³. 4,5,6,7,8 יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו. (פסוק זה הובא בירושלמי פ"ב [פרק ב'] דחגיגה. זח"ב [זהר חלק ב'] יתרו פ' ב' בהעלותך קנ"ד ב'. פנחס רל"ג א' רל"ח ב'. האזינו דרצ"ח ב')⁹

"כנשר המעורר את קנו, מרחף מעל גוזליו, פורש את כנפיו, לוקח אותו ונושא אותו על אברותיו." (פסוק זה מובא בירושלמי, חגיגה פרק ב'; זוהר, חלק ב', יתרו 80b; בהעלותך 154b; פינחס 233a, 238b; האזינו 298b).

המאמר פותח בפסוק משירת משה, האזינו, המתאר את דאגתו של ה' לישראל כשל נשר לגוזליו: הוא מעורר את הקן, מרחף מעל גוזליו, פורש את כנפיו ונושא אותם על אברותיו. הסוגריים מציינים את המקומות שבהם הפסוק נדרש, בירושלמי ובכמה מקומות בזהר. במאמר זה ייקרא כל אחד מביטויי הפסוק כשלב בחמלתו של ה' על הנשמה.

הנה מה כתיב לעיל מיניה ימצאהו בארץ מדבר^{10,11} וקאי אדילעיל כי חלק¹² הוי עמו שנשיי [שנשמות ישראל] הם חלק אלוה ממעל והחלק ההוא ימצאהו בארץ מדבר.

והנה, מה כתוב לפניו? "מצא אותו בארץ מדבר". פסוק זה מתייחס לפסוק הקודם לו: "כי חלק הוי עמו". נשמות ישראל הן "חלק אלוקה ממעל", ועל אותו חלק נאמר: "מצא אותו בארץ מדבר".

אדמו"ר הזקן קורא את הפסוק יחד עם שני הפסוקים שלפניו. "כי חלק הוי עמו" פירושו שכל נשמה יהודית היא "חלק אלוקה ממעל", ועל החלק האלוהי הזה נאמר בפסוק הבא: "מצא אותו בארץ מדבר".

כי הנה החלק הוא מבחי' הוי שהוא מהווה כל העולמות והויות והיה הוה ויהיה ויורד להתלבש בגוף שהרי החלק הוא מבחינת הוי, המהווה את כל העולמות ואת כל ההויות, והוא היה הוה ויהיה; והוא יורד להתלבש בגוף

מכיוון שהנשמה היא חלק מהוי, השם המהווה כל מציאות ושאינו מוגבל בזמן — היה הוה ויהיה — היא נצחית מטבעה. ואף על פי כן היא יורדת להתלבש בגוף גשמי.

שהוא הוה ונפסד וכשנמשך אחר הגוף ההוה ונפסד הרי שנמצא בארץ מדבר ושממה ההיפך מבחי' הוי ולכן כנשר יעיר קנו במדרגות הנשר שהוא מדת הרחמנות.¹³

שהוא הוה ונפסד. וכאשר הנשמה נמשכת אחר הגוף, ההוה ונפסד, הרי היא נמצאת "בארץ מדבר ושממה", היפוכו של בחינת הוי. לכן נאמר "כנשר יעיר קנו": באמצעות מדרגות הנשר, שהוא מידת הרחמים.

הגוף, לעומת זאת, "הוה ונפסד": הוא בן חלוף, והיפוכה הגמור של נצחיות הוי. כאשר הנשמה נמשכת אחר רצונות הגוף, היא כביכול אובדת "בארץ מדבר"; תגובתו של ה' לכך היא מידת הנשר, שהמאמר מזהה עם מידת הרחמים.

פני המרכבה

2 והענין כי הנה במרכבת יחזקאל כתיב פני אריה אל הימין ופני שור מהשמאל ופני נשר לארבעתן.¹⁴

ביאור העניין: במרכבה שראה יחזקאל נאמר: "פני אריה אל הימין, ופני שור מהשמאל, ופני נשר לארבעתן".

כדי להסביר מדוע הנשר מסמל רחמים, פונה אדמו"ר הזקן לחזון המרכבה שראה יחזקאל — היצורים המלאכיים הנושאים את כיסא ה'. לכל אחד מהם היו פני אריה מימין, פני שור משמאל ופני נשר; הפנים האלה נעשים המפתח למאמר כולו.

וביאור הענין שיחזקאל ראה¹⁵ המרכבה בזמן הגלות וגלו לבבל שכינה עמהם¹⁶ וכמ"ש ואני בתוך הגולה¹⁷ לפיכך ראה התלבשות בבחינת פני אריה פני שור כו'. כי בזמן שהי' [שהיה] בית המקדש קיים היה גילוי שכינה במדרגה יותר עליונה.¹⁸

ביאור העניין הוא שיחזקאל ראה את המרכבה בזמן הגלות — גלו לבבל, שכינה עמהם, וכמו שכתוב: "ואני בתוך הגולה". לכן ראה התלבשות בבחינות של "פני אריה", "פני שור" וכו'. שכן בזמן שבית המקדש היה קיים, גילוי השכינה היה במדרגה נעלית יותר.

יחזקאל ראה את החזון בבבל, בזמן הגלות, שכן חז"ל מלמדים שכאשר עם ישראל גלה, השכינה גלתה עמו. לכן ראה את האלוקות כשהיא מתלבשת בצורות מלאכיות, בדמות אריה ושור; כאשר בית המקדש עמד על תלו, השכינה התגלתה במדרגה נעלית יותר.

3 וכמו שהי' [שהיה] ראשית הגילוי לכל ישראל במתן תורה דכתיב פנים בפנים דבר¹⁹ ה' עמכם פי' פנים בפנים בלי שום אמצעות והתלבשות כלל²⁰ ולכן כתיב וכל

כך היה גם כגילוי הראשון לכל ישראל, במתן תורה, ככתוב: "פנים בפנים דיבר ה' עמכם". "פנים בפנים" פירושו בלי שום אמצעי או התלבשות כלל. לכן נאמר: "וכל

הגילוי העליון מתואר באמצעות מתן תורה, שבו דיבר ה' "פנים בפנים" — כלומר, בלי שום אמצעי או לבוש, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן. הראיה לכך היא הפסוק "וכל העם רואים את הקולות".

העם רואים את²¹ הקולות [הקולות] רואים את הנשמע ושומעין את הנראה²² שהיה גילוי אלקות בלי שום התחלקות ריבוי המדרגות רק היו רואים גילוי כללות החיות ושפע אלקי ואין שום פירוד ח"ו [חס ושלום] בין ראייה לשמיעה.²³

העם רואים את הקולות": הם ראו את הנשמע ושמעו את הנראה. שכן היה זה גילוי אלקות בלי שום חלוקה לריבוי מדרגות; אלא הם ראו את גילוי החיות בכללותה ואת השפע האלקי, ולא היה שום פירוד, חלילה, בין ראייה לשמיעה.

במעמד הר סיני העם "ראו את הקולות": כלשון חז"ל, הם ראו את מה שבדרך כלל שומעים ושמעו את מה שבדרך כלל רואים. מכאן שהאלקות התגלתה כמכלול אחד, בלי חלוקה למדרגות נפרדות, בכללותה — ולכן גם הראייה והשמיעה לא היו נפרדות.

משא"כ בגלות הנה גילוי השכינה הי' [היה] ליחזקאל ע"י ריבוי התחלקות המדרגות בהתלבשות פני אריה פני שור כו'.

אבל בגלות, לעומת זאת, גילוי השכינה ליחזקאל בא באמצעות חלוקה לריבוי מדרגות, בהתלבשות פני אריה, פני שור וכו'.

חזון יחזקאל בגלות היה הפוך: האלקות הגיעה אליו כשהיא מחולקת למדרגות רבות ומלובשת בדמויות המלאכים — פני אריה ופני שור.

4 וכמו עד"מ תינוק שיכול להבין ביותר מלמדין אותו אף א' או יותר בפעם א' כפי שיכול שכלו להשכיל הדבר דומה, למשל, לילד שמסוגל להבין יותר: מלמדים אותו אפילו שיעור שלם אחד [או יותר] בבת אחת, ככל ששכלו מסוגל לקלוט.

המשל ממחיש את ההבדל: ילד מוכשר יכול ללמוד בבת אחת שיעור שלם או אף יותר, משום ששכלו מסוגל לקלוט את הדברים כמכלול אחד.

ביחיד משא"כ מי שאין כח בשכלו להכיל כ"כ [כל כך] בפעם אחת מלמדין אותו מעט מעט פרקי פרקי כך עד"מ במ"ת [במתן תורה]

כמו דבר אחד; אבל מי ששכלו אינו מסוגל להכיל כל כך הרבה בבת אחת, מלמדים אותו מעט-מעט, פרק אחר פרק. כך, למשל, היה במתן תורה.

תלמיד שיכולת הקליטה שלו מצומצמת יותר צריך ללמוד מעט-מעט, פרק אחר פרק. במתן תורה היו ישראל כמו הילד המוכשר: האלקות ניתנה להם כמכלול אחד, בבת אחת.

וכן כל זמן שהי' [שהיה] בית המקדש קיים היו נש"י [נשמות ישראל] במעלה עליונה והיה כח השגתם בגילוי אלקות בכללות החיות שלא על ידי ממוצעים (ועמ"ש בד"ה אז ישיר ישראל)²⁴

וכך גם כל עוד בית המקדש עמד על תילו, נשמות ישראל היו במעלה עליונה, וכוח ההשגה שלהן את האלקות היה בגילוי החיות בכללותה, בלי ממוצעים (וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "אז ישיר ישראל").

כך היה גם כל עוד בית המקדש עמד על תילו: נשמות ישראל יכלו להשיג את האלקות כמכלול אחד, בלי ממוצעים. הסוגריים מפנים למאמר של אדמו"ר הזקן "אז ישיר ישראל" בפרשת חוקת.

אבל בגלות שגלו ונתלבשו בע"ש [בע' שרים] הנה גם גילוי השכינה הוא ע"י ירידה בכח"י התחלקות ריבוי המדרגות והתלבשותן בכח"י פני אריה פני שור.

אבל בגלות, כשגלו והתלבשו בין שבעים השרים, גם גילוי השכינה בא באמצעות ירידה למצב של התחלקות לריבוי מדרגות, והתלבשותן בכח"י פני אריה ופני שור.

בגלות, לעומת זאת, ישראל מתלבשים בין "שבעים השרים", המלאכים הממונים על האומות. לכן גם האלקות מגיעה אליהם כשהיא מחולקת למדרגות רבות, באמצעות פני האריה ופני השור שבמרכבה.

פני אריה מחנה מיכאל שהם כנגד מחנה ראובן תימנה²⁵ וכל הפונה למחנה ראובן וכו' כך יש כמה רבוי רכבות במחנה מיכאל שהם כמה מדרגות חלוקות זו מזו שבהם

פני אריה הם מחנה מיכאל, המקביל למחנה ראובן שבדרום, ואל כל הפונים לעבר מחנה ראובן וכו'. וכך יש רכבות רבים במחנה מיכאל, ובהם מדרגות רבות המובחנות זו מזו;

פני האריה מזוהים עם מחנה המלאך מיכאל, המקביל למחנה שבט ראובן החונה בדרום. בדומה לריבוי שבמחנה ראובן, במחנה מיכאל יש רכבות מלאכים במדרגות רבות, המובחנות זו מזו.

ועל ידם [שפע שפע האלקית לנשמה מדרגת אהבה שהנשמה מקבלת ע"י המלאכים כדכתיב כי מלאכיו יצוה^{26, 27, 28, 29} לך³⁰ לשמרך בכל^{31, 32} דרכיך על כפים³³ ישאונך^{34, 35} כוי פיי

ובאמצעותם השפע האלקי זורם אל הנשמה, בבחינת אהבה שהנשמה מקבלת באמצעות המלאכים, ככתוב: "כי מלאכיו יצווה לך לשמרך בכל דרכיך; על כפים [שלחם] יישאונך" וכו'. פירוש הדבר הוא:

באמצעות המלאכים האלה מגיע לנשמה שפע אלקי של אהבה. לכך מובא הפסוק: "כי מלאכיו יצווה לך... על כפים [שלחם] יישאונך".

כי מלאכיו יצוה להיות משפיע לך והם ישאונך שעל ידיהם מתנשאת ומתעלת הנשמה ע"י פני אריה במדרגת האהבה וע"י פני שור במדרגת היראה

"כי מלאכיו יצווה" להשפיע לך, "והם יישאונך", שכן באמצעותם הנשמה מתרוממת ומתעלה: באמצעות פני אריה, במדרגת האהבה, ובאמצעות פני שור, במדרגת היראה.

אדמו"ר הזקן מדייק בפסוק: ה' מצווה את מלאכיו להשפיע לנשמה, ו"הם יישאונך" — מרוממים אותה למעלה. פני האריה מרוממים את הנשמה באמצעות אהבה, ופני השור באמצעות יראה.

(ועי' ע"פ כי מלאכיו יצוה חגיגה ט"ז א' תענית י"א א' סנהדרין ק"ג א'. רבות וישלח ר"פ ע"ח וס"פ משפטים. זח"א [זהר חלק א'] י"ב א' קס"ה ב'. ח"ב [חלק ב'] מ"א ב' ח"ג [חלק ג'] רצ"ז בד ופסוק על כפים ח"א [חלק א'] כ"ז ב').

(וראו את הדיון בפסוק "כי מלאכיו יצווה": חגיגה ט"ז א'; תענית י"א א'; סנהדרין ק"ג א'; רבות, וישלח, תחילת פרק ע"ח, וסוף משפטים; זח"א י"ב א', קס"ה ב'; ח"ב מ"א ב'; ח"ג רצ"ז ב'; ובפסוק "על כפים" — ח"א כ"ז ב').

הסוגריים מונים מקורות מן התלמוד, המדרש והזוהר הדנים בפסוק "כי מלאכיו יצווה", וכן מקור בזוהר העוסק בפסוק "על כפים".

ועדיי תקנו חז"ל [חכמינו זכרונם לברכה] ברכות שלפני³⁶ קריאת שמע יוצר משרתים ואשר משרתיו כולם עומדים כו' והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול מתנשאים לעומת השרפים כו' שמזה מקבל האדם מדת היראה

ברוח זו תיקנו חז"ל את הברכות שלפני קריאת שמע: "יוצר משרתים, ואשר משרתיו כולם עומדים" וכו', ו"האופנים וחיות הקדש ברעש גדול מתנשאים לעומת השרפים" וכו'. מכך האדם מקבל את מידת היראה.

לכן תיקנו חז"ל ברכות לפני קריאת שמע, המתארות את המלאכים עומדים ביראה ואת האופנים וחיות הקדש מתנשאים לעומת השרפים. ההתבוננות בכך מעוררת באדם יראה.

(משא"כ מדאורייתא סגי בקי"ש [בקריאת שמע] לבד היינו כמו שהיה בימי משה שנמשך האור והשפע לישראל על ידי השכינה בעצמה שלא ע"י המלאכים שהרי משה לא רצה בשליחות מלאך כמ"ש אם אין פניך הולכים כו'³⁷)

(ואילו מצד דין תורה די בקריאת שמע לבדה. כלומר, כפי שהיה בימי משה, כאשר האור והשפע נמשכו לישראל באמצעות השכינה עצמה, ולא באמצעות המלאכים — שהרי משה לא רצה בשליחותו של מלאך, כפי שנאמר: "אם אין פניך הולכים" וכו'.

מצד דין תורה די היה בקריאת שמע לבדה. הדבר משקף את תקופת משה, כאשר אור ה' הגיע לישראל ישירות באמצעות השכינה ולא באמצעות מלאכים: משה סירב לקבל מלאך כשליח ואמר: "אם אין פניך הולכים [עמנו], אל תעלנו מזה".

ולכן גם בבחי' עבודה לא היו צריכים לקבל אהוי"ר [אהבה ויראה] על ידי המלאכים. אבל אח"כ כיון שהוצרכו לקבל ע"י פני אריה פני שור ואפי' [ואפילו] ביהושע אמר לו המלאך עתה באתי³⁸ ע"כ גם בעבודה לבא לבחי'

ולכן גם בעבודת ה' לא היה צורך לקבל אהבה ויראה באמצעות המלאכים. אך לאחר מכן, משהוצרכו לקבל באמצעות פני אריה ופני שור — ואף בימי יהושע אמר לו המלאך: "עתה באתי" — לכן גם בעבודת ה', כדי להגיע לבחינת

לכן בתקופת משה לא היה צורך שאהבה ויראה יגיעו באמצעות המלאכים. אולם לאחר מכן נזקקו ישראל לקבל באמצעות פני האריה ופני השור שבמלאכים; כבר בימי יהושע הופיע אליו מלאך ואמר לו: "עתה באתי".

אחד ואהבת בקי"ש [בקריאת שמע] הוא עיי שתיים לפניה ששם נאמר מענין המלאכים איך שעומדים ביראה. ועייז נמשך להאדם גיי אהוי"ר [אהבה ויראה] ועמ"ש בד"ה כי תצא³⁹ וסד"ה ואריה כבקר יאכל תבן):⁴⁰

"אחד" ו"ואהבת" שבקריאת שמע באים באמצעות שתי הברכות שלפניה, שבהן מדובר על המלאכים ועל כך שהם עומדים ביראה. ובאמצעות זאת נמשכות גם לאדם אהבה ויראה. ועייז במה שכתוב כמאמר המתחיל "כי תצא" ובסוף המאמר המתחיל "ואריה כבקר יאכל תבן".

לכן, כדי להגיע לאהבה של "אחד" ו"ואהבת" שבקריאת שמע, אומרים תחילה את שתי הברכות שלפניה, המתארות את המלאכים עומדים ביראה; באמצעותן נמשכות גם לאדם אהבה ויראה. אדמו"ר הזקן מפנה למאמריו על "כי תצא" ועל "ואריה כבקר יאכל תבן".

קטע 3 • 51-7

סולם יעקב והניצוץ שנפל

5 ב וזהו ענין הסולם שראה יעקב והנה סולם מוצב ארצה^{41,42,43} דקאי על כנס"י [כנסת ישראל] (ועי' זח"ג [זהר

חלק ג] י"ז א' קכ"ג ב') כללות נשי"י [נשמות ישראל] שמוצב ארצה בגוף הגשמי וראשו מגיע השמימה

2. וזהו עניינה של הסולם שראה יעקב: "והנה סולם מוצב ארצה" — הוא רומז לכנסת ישראל (ראו זוהר, חלק ג, 17a, 123b), כלומר לכללות נשמות ישראל, שהן "מוצב ארצה" בגוף הגשמי, ו"ראשו מגיע השמימה",

הסעיף השני נפתח כאן. סולם יעקב, "מוצב ארצה" ו"ראשו מגיע השמימה", מתפרש ככנסת ישראל — כל נשמות ישראל כאחד: הן ניצבות בארץ, מלוכשות בגופים גשמיים, אך שורשן מגיע לשמים. הקטעים בוהר שבסוגריים מפרשים את הסולם כקשור לשכינה ולנשמות ישראל.

כי ישראל עלו במחשבה^{44,45} כוי שבשרש נשמותיהם הם למעלה יותר מהמלאכים אף על פי שלמטה מקבלים מהם

שכן "ישראל עלו במחשבה" וכוי: בשורש נשמותיהם הם גבוהים מן המלאכים, אף שלמטה הם מקבלים מהם.

המדרש מלמד שישראל "עלו במחשבה" לפני בריאת העולם. לכן בשורש נשמותיהם יהודים גבוהים מן המלאכים, אף שכאן למטה הם מקבלים את האלקות באמצעות המלאכים, כפי שהוסבר לעיל.

כי חיות המלאכים⁴⁶ הם מרוח פיו ית' משא"כ ישראל עלו כו וכמו שמצינו שבזמן ישע"י [ישעיה] כתי' [כתיב] קדוש קדוש⁴⁷ הוי צבאות מלא כל הארץ כבודו (שם סי' ו')

שהרי חיותם של המלאכים היא מ"רוח פיו" יתברך, ואילו ישראל "עלו" כוי. וכך אנו מוצאים שבימי ישעיהו נאמר: "קדוש, קדוש, הוי צבאות, מלא כל הארץ כבודו" (שם, פרק ו).

המלאכים מקבלים את חיותם מ"רוח פיו" — מדיבורו של ה' — ואילו שורש ישראל הוא במחשבתו, שהיא למעלה יותר. חזון ישעיהו ממחיש את ההבדל: המלאכים שם מכריזים שלוש פעמים שה' קדוש.

פיי שלהיות קדושתו ית' נמשך מקדש העליון למטה להיותן מלא כל האכץ כבודו והוא עיי בחיי ירידת השתלשלות גי פעמים קדוש להיות הוי צבאות מכה"כ [מלא כל הארץ כבודו].

כלומר, כדי שקדושתו יתברך תימשך מן הקודש העליון למטה, עד ש"מלא כל הארץ כבודו", הדבר נעשה באמצעות בחינת הירידה של ההשתלשלות — שלוש פעמים "קדוש" — עד שנעשה "הוי צבאות, מלא כל הארץ כבודו".

שלוש פעמים "קדוש" מתארות את ירידת קדושתו של ה', שלב אחר שלב, מן הקודש העליון — הקדושה כפי שהיא מצד עצמה — דרך ההשתלשלות, עד ש"מלא כל הארץ כבודו".

דהיינו עיי התלבשות המלאכים שהם נקי צבאות (ועמ"ש בפי בא בד"ה בעצם היום הזה כוי) ואזי מלא כל הארץ כבודו שמקבלים מהם ישראל למטה.

כלומר, באמצעות התלבשותו במלאכים, הנקראים "צבאות" (ראו מה שנכתב בפרשת בא, בדיבור המתחיל "בעצם היום הזה" וכו'); ואז "מלא כל הארץ כבודו" — את הכבוד הזה מקבלים ישראל שלמטה מהם.

הירידה עוברת דרך המלאכים, שהם "צבאות" של "הוי צבאות"; ורק אז מלא כל הארץ כבוד ה', וישראל שלמטה מקבלים אותו מהם. הסוגריים מפנים למאמר "בעצם היום הזה" שבפרשת בא.

אבל למעלה בשרש נשמותיהם כתיב קדש ישראל להי⁴⁸ שהם מבחי קדש העליון עצמו (ועמ"ש בד"ה יונתי בחגוי הסלע ובד"ה קדש ישראל כוי בפי פנחס)

אבל למעלה, בשורש נשמותיהם, נאמר: "קודש ישראל להוי", שכן הם מבחינת הקודש העליון עצמו (וראו מה שנכתב בדיבור המתחיל "יונתי בחגוי הסלע" ובדיבור המתחיל "קודש ישראל" וכו' בפרשת פינחס).

בשורשם, לעומת זאת, ישראל נקראים קודש — "קודש ישראל להוי": מקורם בקודש העליון עצמו, ולא בקדושה שכבר ירדה למטה. הסוגריים מפנים לשני מאמרים העוסקים בכך.

ולא מבחינת קדוש שהוא בחי המשכת קדושתו למטה בירידת המדרגות וזהו וראשו מגיע השמימה. ועייז

ולא מבחינת "קדוש", שהיא המשכת קדושתו למטה בירידת המדרגות. וזהו "וראשו מגיע השמימה". ועל ידי כך "קדוש" מציין קדושה הנמשכת למטה דרך מדרגות יורדות, ואילו "קודש" מציין את הקדושה העליונה עצמה. שורש ישראל בקודש העליון הוא משמעות הפסוק "וראשו מגיע השמימה".

והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו עולים פיי שהם מתעלים עיי ישראל כמ"ש אכלתי יערי עם דבשי⁴⁹.

"והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו". "עולים" פירושו שהם מתעלים על ידי ישראל, ככתוב: "אכלתי יערי עם דבשי".

מכוח שורש זה המלאכים "עולים" באמצעות ישראל: המלאכים שעל הסולם מתעלים על ידי נשמות ישראל. הפסוק "אכלתי יערי עם דבשי" מבטא זאת.

יערי הם המלאכים כמ"ש במ"א⁵⁰ שע"י מסירת נפש בק"ש [בקריאת שמע] באחד ואהבת ככל לבכך וככל נפשך⁵¹ דהיינו בבחי' אליך ה' נפשי אשא⁵² הנה הנשמה עולה למקור חוצבה.

"חלת הדבש שלי" היא המלאכים, כפי שמבואר במקום אחר: באמצעות מסירות נפש בקריאת שמע, ב"אחד" וב"ואהבת ככל לבכך וככל נפשך" — כלומר, בבחינת "אליך ה' נפשי אשא" — הנשמה עולה למקור שממנו נחצבה.

"חלת הדבש" היא המלאכים, כפי שמבואר במקום אחר. כאשר יהודי מוסר את עצמו לחלוטין בקריאת שמע, ב"אחד" וב"בכל נפשך", נשמתו עולה למקורה, והמלאכים עולים עמה, כפי שמוסבר בפסקה הבאה: חלת הדבש עולה יחד עם הדבש.

6 וכמאמר ואתה נפתחה בי כו'⁵³ ואתה עתיד ליטלה ממני⁵⁴ כו'. דהיינו למקורה למקום שנפתח בי והרי בשרשה הגבה למעלה יותר מהמלאכים והמלאכי [והמלאכים] מתעלים ג"כ עי"ז

כמו שנאמר: "ואתה נפתחה בי" וכו', "ואתה עתיד ליטלה ממני" וכו' — כלומר, היא חוזרת למקורה, למקום שממנו נפתח בי. ושורשה נעלה, גבוה מהמלאכים; וגם המלאכים מתעלים באמצעותה.

עליית הנשמה מתוארת במילות ברכת הבוקר: "ואתה נפתחה בי... ואתה עתיד ליטלה ממני". היא חוזרת למקום שממנו נפח אותה ה' — שורש נעלה יותר מהמלאכים — ובאמצעותה מתעלים גם המלאכים.

כי מאחר שמהם קבלה אהבתם ויראתם להעלות לה' אחד לאהבה ככל נפשך יהי' [יהיה] גם הם עולים ונכללים בבחי' יחוד העליון ב"ה ולאשתאבא בגופא דמלכא⁵⁵

מאחר שקיבלה מהם את אהבתם ואת יראתם, כדי להתעלות אל הוי' אחד ולאהוב "בכל נפשך", גם הם יתעלו וייכללו בבחינת היחוד העליון, ברוך הוא, ו"להשתאב בגופא דמלכא".

המלאכים מתעלים מפני שהנשמה קיבלה מהם את אהבתה ואת יראתה — מפני האריה והשור. כשהנשמה משתמשת באהבה וכיראה האלה כדי להתעלות אל ה' אחד במסירות נפש, המלאכים נכללים עמה ביחוד העליון, "להשתאב בגופא דמלכא", כלשון הזוהר.

(ועמ"ש בפי' וישב בד" ונתתי לך מהלכים בין העומדים וממש"ש [וממה שכתוב שם] ונמצא שהשפעת המלאכים מישראל היא בין מלמטה למעלה ובין מלמעלה למטה כו' ע"ש מזה יובן פי' עולים ויורדים כו' שהם ב' בחי' הילוך הנזכר שם).

(ראו מה שנכתב בפרשת וישב, בדיבור המתחיל "ונתתי לך מהלכים בין העומדים", וכן את מה שנכתב שם: "נמצא שהשפעת המלאכים מישראל היא בין מלמטה למעלה ובין מלמעלה למטה" וכו'; עיינו שם. מכאן יובן פירוש "עולים ויורדים" וכו': אלו הן שתי בחינות ההילוך שהוזכרו שם).

הסוגריים מפנים למאמר בפרשת וישב על "ונתתי לך מהלכים בין העומדים", המסביר שהשפעה מישראל למלאכים פועלת הן מלמטה למעלה והן מלמעלה למטה. שתי תנועות אלה הן "עולים ויורדים" של המלאכים בסולם.

והנה כתיב עולים ויורדים עולים תרי והיינו פני ארי' [אריה] ופני שור ויורדים הוא בחי' נשר כי נשר הוא מלשון נושר⁵⁶

והנה כתוב "עולים ויורדים": "עולים" הם שניים, כלומר פני אריה ופני שור; ו"יורדים" הם בחינת נשר, כי המילה "נשר" קשורה למילה "נושר",

בפסוק נאמר "עולים ויורדים". "עולים" בלשון רבים פירושו שניים — פני האריה ופני השור; "יורדים" הם הנשר, כי המילה "נשר" קשורה ל"נושר", דבר שנופל.

דהיינו דבר שנפל למטה והוא הוא בחי' הרחמנות על ניצוץ אלקות שהרחמנות אינה על גופו ונפשו הבהמית אלא כמ"ש וישוב אל⁵⁷ ה' וירחמהו

כלומר, דבר שנפל למטה. וזוהי בחינת הרחמים על ניצוץ אלקות; שכן הרחמים אינם על גופו ועל נפשו הבהמית, אלא כפי שנאמר: "וישוב אל ה' וירחמהו",

הנשר מסמל אפוא רחמים על מה שנפל — ניצוץ האלקות שבנשמה. הרחמים אינם על הגוף או על הנפש הבהמית, אלא על הניצוץ האלקי, כפי שנאמר: "וישוב אל ה' וירחמהו".

דהיינו על ניצוץ אלקות שנפל מאיגרא רמה⁵⁸ כו' בהתלבשו בגוף הגשמי בעוה"ז שמחמת זה נמשך אחר חומריות הגוף ולכן אומרים מחל לנו כי פשענו כי

כלומר, על ניצוץ האלקות שנפל "מאיגרא רמה" וכו', כשהוא מתלבש בגוף הגשמי בעולם הזה, ומשום כך נמשך אחר חומריות הגוף. לכן אומרים: "מחל לנו כי פשענו". כי

הניצוץ נפל "מאיגרא רמה [לבירה עמיקתא]", כשהוא מלוכש בגוף גשמי בעולם הזה, ולכן הוא נמשך אחר חומריות הגוף. משום כך אומרים בתפילת העמידה היומית: "מחל לנו... כי פשענו" — מילה שהקטע הבא מסביר במשמעות של התרשלות.

הנה כתיב ויניחהו בגי'ע [בגן עדן] לעבדה ולשמרה⁵⁹ שצריך שמירה לגי'ע [לגן עדן] הוא בחי' גילוי אלקות שמתגלה בנפשו (עמ"ש כד"ה כי תשמע בקול כפי' ראה)

הנה כתוב: "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה". גן עדן זקוק לשמירה, והוא גילוי אלקות המתגלה בנפשו של האדם (ראו מה שנכתב בדיבור המתחיל "כי תשמע בקול" בפרשת ראה).

אדם הונח בגן עדן "לעבדה ולשמרה", ומכאן שגן עדן זקוק לשמירה. אצל האדם, גן עדן הוא גילוי האלקות בנפשו, ועליו לשמור עליו.

ועי' ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנהין מ זיו השכינה ושכר מצוה⁶⁰ הוא המצוה בעצמה⁶¹

ועל כך אמרו חז"ל: "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". ושכר מצוה הוא המצוה עצמה,

חז"ל מתארים את העולם הבא: "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". שכר המצוה הוא המצוה עצמה, כפי שמתבאר בחלק הבא.

כי המצות הן הן המשכות גילוי אלקות על נפשו במצות שמקבל עליו עול מלכות שמים כך שכן המצוות עצמן הן המשכה של גילוי אלקות על הנפש. וכשם שבקיום המצוות הוא מקבל עליו את עול מלכות שמים, כך

כל מצווה היא עצמה המשכה של אלקות אל הנפש. ככל שאדם מקבל עליו את עול מלכות שמים בקיום המצוות, כך הוא ממשיך גילוי רב יותר.

יהיה שכרו בגי' [בגן עדן] להיות נהנה ומתענג על גילוי ה' משא"כ מי שעושה מצות אנשים מלומדה⁶² אע"פ [אף על פי] שהוא סור מרע ועשה טוב ובודאי יהיה שכרו בגי' [בגן עדן].

יהיה שכרו בגן עדן: ליהנות ולהתענג על גילוי ה'. לא כן מי שמקיים מצוות כ"מצוות אנשים מלומדה": אף שהוא "סור מרע ועשה טוב", ושכרו בוודאי יהיה בגן עדן,

שכרו בגן עדן הוא ליהנות ולהתענג על גילוי ה' שהמצוות שלו המשיכו. מי שמקיים את המצוות מתוך הרגל, כ"מצוות אנשים מלומדה", עדיין סר מרע ועושה טוב, וגם הוא בוודאי יקבל שכר בגן עדן.

אך אין זה גילוי אלקות ממש שדייקא צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה⁶³ ממש (עמ"ש מענין זיו השכינה בעוה"ב [בעולם הבא] בד"ה להבין ענין משארו"ל [מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] בפי' חיי שרה⁶⁴ ועמ"ש ע"פ במדבר סיני כו')

אך אין זה גילוי ממשי של אלקות. שכן דווקא הצדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה ממש (ראו מה שנכתב על זיו השכינה בעולם הבא במאמר המתחיל "להבין ענין מה שאמרו רז"ל", בפרשת חיי שרה, וכן מה שנכתב על הפסוק "במדבר סיני" וכו').

אולם שכרו אינו גילוי אמיתי של אלקות: רק הצדיקים נהנים מ"זיו השכינה" ממש. הסוגריים מפנים למאמר בתורה אור על פרשת חיי שרה, המסביר מהו זיו השכינה בעולם הבא, וכן למאמר על "במדבר סיני".

דהיינו הממשיכים גילוי אלקות על נפשם שכוונתם שישרה ויתגלה אור א"ס בהמשכת מצותיו שכל המצות הן מצות המלך וע"י קיום המצות ממשיכים מ"ש שיתגלה בנפשם והם שנעשים בחיי מרכבה להשראת קדושתו ית'

כלומר, אלה שממשיכים גילוי אלקות על נפשם, וכוונתם היא שאור אין סוף ישרה ויתגלה באמצעות המשכת מצותיו; שהרי כל המצוות הן ציווי המלך, ובאמצעות קיום המצוות הם ממשיכים את מלכות שמים, כדי שתתגלה בנפשם. והם שנעשים בבחינת מרכבה להשראת קדושתו יתברך,

הצדיקים הם אלה שכוונתם בקיום המצוות היא שאור אין סוף ישרה עליהם ויתגלה. כיוון שכל מצווה היא ציווי של המלך, קיומה ממשיך את מלכות שמים אל הנפש, והם נעשים "מרכבה", כלי המסור כולו לקדושתו של ה'.

כמאמר אשר קדשנו במצותיו והנה זלעז"ז [זה לעומת זה] עשה אלקים⁶⁵ כדכתיב כי לא מחשבותי מחשבותיכם⁶⁶ ולא דרכיכם דרכי פי' כי כשאין דרכיכם גם מחשבותי לא מחשבותיכם כי

כמאמר "אשר קדשנו במצותיו". והנה, "זה לעומת זה עשה אלקים", ככתוב: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי". פירוש הדבר: כשדרכיכם אינן דרכי, גם מחשבותי אינן מחשבותיכם. כי

זהו מה שאנו אומרים בברכה על מצווה: "אשר קדשנו במצותיו". אך אלקים עשה דבר אחד לעומת דבר אחר, כפי שאומר ישעיהו: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי". כשדרכי של אדם אינן דרכי ה', גם מחשבותיו של ה' אינן מחשבותיו.

הנה כשדרכיכם דרכי הם ממשיכים להיות מחשבותי מחשבותיכם. משא"כ בהיפך בהמשכת מחשבות אחרים שמצד הקליפה וסט"א [וסטרא אחרא].

כאשר דרכיכם הן דרכי, אתם ממשיכים [מצב שבן] מחשבותי הן מחשבותיכם. לא כן להפך, כאשר נמשכות מחשבות של "אחרים", שמקורן בצד הקליפה והסטרא אחרא.

כאשר דרכי של אדם, כלומר מעשיו, הן דרכי ה', הוא ממשיך את מחשבות ה' אל מחשבותיו. כשאין דרכיו כך, הוא ממשיך את ההפך: מחשבות של "אחרים", שמקורן בקליפה ובסטרא אחרא.

7 והנה כל איש ישראל יש בו ניצוץ אלקות שלפעמים ועתים מזומנים מעורר את האהבה כל חד לפום שיעורא דילי [דיליה]⁶⁷ ואח"כ נופל כו הנה בנפילה זו נאבד ונשקע גם ניצוץ שבנפשו וממנו יונקים הקליפות וסט"א [וסטרא אחרא].

והנה, בכל יהודי יש ניצוץ אלוקי, שלעתים, בזמנים שנקבעו לכך, מעורר אהבה, "כל אחד לפי מידתו"; ולאחר מכן הוא נופל וכו'. בנפילה זו גם הניצוץ שבנפשו אובד ושוקע, והקליפות והסטרא אחרא יונקות ממנו.

בכל יהודי יש ניצוץ אלוקי, שבזמנים מסוימים מעורר בו אהבה לה', כל אחד לפי יכולתו, כפי שאומר הזוהר. אך לאחר מכן הוא נופל, ובנפילה זו הניצוץ עצמו אובד ושוקע, והקליפות והסטרא אחרא יונקות ממנו.

קטע 4 • 81

התרשלות, מחילה ומציאה

8 וזהו כי פשענו כי פשיעה נזכר בתורה בענין שומרים שהשומר חנם חייב על הפשיעה שניצוץ אלקות צריך שמירה שלא יאבד ואחר ימצאנה והשמירה הוא כדאיתא בספרים שמור זה משנה.^{68, 69}

זהו [פירוש] "כי פשענו": פשיעה נזכרת בתורה בהקשר של שומרים, [כאשר] שומר חנם חייב על פשיעה. ניצוץ אלוקות זקוק לשמירה, כדי שלא יאבד ואחר ימצא אותו. והשמירה היא, כפי שמוכח בספרים: "שמור — זו משנה".

את המילה "פשענו" מפרשים על פי מובנה בתורה: פשיעה היא התרשלות שעליה חייב שומר חנם. ניצוץ האלוקות הוא פיקדון שיש לשמור עליו, כדי שלא יאבד ויימצא בידי "אחר" — הצד האחר. הדרך לשמור עליו היא לימוד משנה, כלומר לימוד התורה שבעל פה.

דהיינו כמאמר רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] וירא אלקים כי טוב לגנוז^{70, 71} והיכן גנוז בתורה^{72, 73} דהיינו כשמתגלה אור האהבה בנפש האדם צריך לשמור שלא יפול הנופל ממנו⁷⁴ והשמירה הוא ע"י עסק התורה שע"י עסק התורה היא מתקיימת כו'

כלומר, כדברי חז"ל: "וירא אלקים כי טוב" — לגנוז; והיכן גנוז? בתורה. כלומר, כאשר אור האהבה מתגלה בנפש האדם, עליו לשמור עליו, כדי ש"הנופל" לא יפול ממנו; והשמירה היא באמצעות עיסוק בתורה, שעל ידו היא מתקיימת וכו',

חז"ל אומרים שה' ראה שהאור הראשון "טוב", וגנו אותו בתורה. כך גם כאשר אור האהבה מתגלה בנפש האדם, עליו לשמור עליו שלא יפול ממנו. הוא נשמר באמצעות העיסוק בתורה, שבה הוא מתקיים.

כמ"ש במ"א (וע' מזה בד"ה צו את בניי [בני ישראל] כו' תשמרו להקריב כו' בפ' פנחס) משא"כ כשאנו שומר הרי הוא פושע בניצוץ אלקות אשר יאבד ממנו וימצאנו אחר.⁷⁵

כפי שמבואר במקום אחר (וראו על כך במאמר המתחיל "צו את בני ישראל" וכו', "תשמרו להקריב" וכו', בפרשת פינחס). אבל כאשר אינו שומר [עליו], הוא פושע בניצוץ האלקות, שאובד ממנו ואחר מוצא אותו.

הסוגריים מפנים למאמר בפרשת פינחס העוסק ב"תשמרו להקריב". מי שאינו שומר כך על הניצוץ הוא שומר שהתירשלו: הניצוץ אובד ממנו, ו"אחר" — הצד האחר — מוצא אותו.

וזהו בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי.⁷⁶ פירוש שאני גדלתי ורוממתי מקור חוצכם של נשמתם שישאל עלו במחשבה והם פשעו כי ממש דהיינו הניצוץ אלקות שבהם.

זהו [פירוש] "בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי". כלומר, אני גדלתי ורוממתי את המקור שממנו נחצבו נשמותיהם, שכן "ישראל עלו במחשבה"; והם "פשעו בי" — התרשלו כלפי ממש, כלומר כלפי ניצוץ האלקות שבתוכם.

הפסוק בישעיהו מתפרש באותו אופן. ה' גידל ורומם את מקור נשמות ישראל, ש"עלו במחשבה", והם "פשעו בי": התרשלו כלפי, כלומר כלפי ניצוץ האלקות שבתוכם.

והתיקון לזה הוא מחל לנו מחילה הוא ענין גילוי רצון שכשהאדם ברוגז על חברו מסלק רצונו ממנו וכשחוזר ונתפייס הרי חוזר להיות גילוי רצון אליו.

התיקון לכך הוא "מחל לנו". מחילה היא גילוי של רצון: כאשר אדם כועס על חברו, הוא מסלק ממנו את רצונו; וכאשר הוא מתפייס, רצונו מתגלה אליו שוב.

התיקון הוא "מחל לנו". מחילה פירושה שרצונו והיחס החיובי של האדם מתגלים מחדש: כשהוא כועס על חברו הוא מסלק ממנו את רצונו, וכשהוא מתפייס רצונו כלפיו חוזר.

והנה הגילוי רצון זה הוא ע"י אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] מבחי מי אל כמוך נושע עון ועובר על פשע⁷⁷. שאין הפשע והפשיעה תופס מקום

גילוי רצון זה בא באמצעות אתערותא דלעילא, מבחינת "מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע" — דרגה שבה אין לפשע ולפשיעה מקום

היחס החיובי המתחדש נמשך מלמעלה, מבחינת "מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע" — דרגה שבה אין לפשע או לפשיעה אחיזה.

(ועי' בוז"ג [בוהר חלק ג] קל"ג א'. ח"א [חלק א'] ר"ו ב' ועמ"ש מזה ג"כ בד"ה להבין פי' הפסוק מי אל כמוך)⁷⁹

(וראו זוהר, חלק ג, קל"ג ע"א; חלק א, ר"ו ע"ב; וכן את המבואר על כך גם במאמר המתחיל "להבין פירוש הפסוק מי אל כמוך").

הסוגריים מציינים שני מקומות בוהר ואת מאמר אדמו"ר הזקן "להבין פירוש הפסוק מי אל כמוך", בלקוטי תורה לראש השנה.

כי אם צדקת מה תתן לו⁸⁰ והמשכת גילוי רצון זה הוא ע"י אתערותא דלתתא בחי' תשובה מעומקא דליבא כמ"ש מ מעמקים קראתיך ה' וע"י בחי' עומק זה מעוררים למעלה בחי' עומק העליון עומקא דכולא

כי "אם צדקת מה תיתן לו". והמשכת גילוי רצון זה נעשית באמצעות אתערותא דלתתא — בחינת תשובה מעומק הלב, כפי שנאמר: "מעמקים קראתיך הוי"ו". ובאמצעות בחינת עומק זו מעוררים למעלה את בחינת העומק העליון, "עומקא דכולא",

בדרגה זו, כדברי איוב, "אם צדקת מה תיתן לו": מעשיו של האדם אינם משפיעים עליה. היא נמשכת מלמטה על ידי תשובה מעומק הלב, "מעמקים קראתיך", ועומק זה שבאדם מעורר את העומק העליון, "עומקא דכולא".

שהוא למעלה מעלה מן ההשתלשלות שע"י שחזור ומתגלה הרצון העליון שלמעלה מן ההשתלשלות הרי שם אין הפשע תופס מקום כלל ואם צדקת כו'

שהוא למעלה, למעלה, מן ההשתלשלות. כאשר הרצון העליון, שלמעלה מן ההשתלשלות, מתגלה שוב, אין לפשע מקום כלל, ו"אם צדקת" וכו'.

אותו עומק עליון נמצא הרחק מעל להשתלשלות. כאשר הרצון העליון שלמעלה מן ההשתלשלות מתגלה שוב, אין לפשע מקום שם כלל, כשם שגם צדקות אינה מוסיפה שם דבר.

ועיי בחיי תשובה⁸¹ הנ"ל הוא חוזר ומוציא את הניצוץ אלקות מהקליפה וסטי"א [וסטרא אחרא] שינקו וקבלו חיות ממנו שיעלה למקורו ושרשו עיי עקירת הרצון בעומקא דליבא ואזי נתקיים מ"ש חיל בלע ויקיאנו ומבטנו יורישנו אל⁸² (באיוב סי' כ')

ובאמצעות בחינת התשובה האמורה הוא מוציא שוב את ניצוץ האלקות מתוך הקליפה והסטרא אחרא, שינקו ממנו וקבלו ממנו חיות, כדי שיעלה למקורו ולשרשו. הדבר נעשה על ידי עקירת הרצון בעומק הלכ. ואז מתקיים הכתוב: "חיל בלע ויקיאנו, ומבטנו יורישנו אל" (איוב, פרק כ').

באמצעות תשובה כזאת, שבה האדם עוקר את רצונו הקודם מעומק לבו, הוא מוציא שוב את ניצוץ האלקות מן הקליפה שניזונה ממנו ומעלה אותו למקורו. אז מתקיים הכתוב באיוב: מה שהרשע "בלע" עליו להקיא, וה' מוציא זאת מבטנו.

(פי' שעיי הגילוי⁸³ מבחי' יג"מ [י"ג מדות] הרחמים שע"ז נאמ' [נאמר] מי אל כמוך וכן ביג"מ [בי"ג מדות] שבתורה כתיב אל רחום וחנון כו'⁸⁴ עיי' נמשך להיות ומבטנו יורישנו אל. ועמ"ש בד"ה כי תצא⁸⁵ גבי ושבת שבי ובביאור ע"פ כי המצוה הזאת)

(כלומר, על ידי הגילוי מבחינת י"ג מידות הרחמים, שעליהן נאמר "מי אל כמוך", וכך גם בי"ג המידות שבתורה נאמר "אל רחום וחנון" וכו' — על ידי כך נמשך ש"מבטנו יורישנו אל". ראו גם את הכתוב במאמר המתחיל "כי תצא", בעניין "ושבת שבי", ובביאור על הפסוק "כי המצוה הזאת".)

הסוגריים מסבירים שהדבר נמשך באמצעות י"ג מידות הרחמים. השם אל מופיע בפסוקים "מי אל כמוך", "אל רחום וחנון" ו"אל מבטנו יורישנו". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על "כי תצא" ועל "כי המצוה הזאת".

והנה בחיי גילטוי רצון זה הוא מתגלה בעשרת ימי תשובה עיי בחינת ממעמקים ולכן כתיב דרשו ה' בהמצאו.

והנה, גילוי הרצון הזה מתגלה בעשרת ימי תשובה באמצעות בחינת "ממעמקים". לכן נאמר: "דרשו ה' בהימצאו". גילוי הרצון העליון בא בעשרת ימי תשובה, באמצעות הזעקה "ממעמקים". לכן אומר ישעיהו: "דרשו ה' בהימצאו".

וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] בהמצאו אלו עשיית [עשרת ימי תשובה].⁸⁶ פי' שבחי' ניצוץ אלקות⁸⁷ הנאבד בפשיעת השמירה חוזר ונמצא להיות עולה למקורו.

וחז"ל אמרו: "בהימצאו — אלו עשרת ימי תשובה". כלומר, ניצוץ האלקות שאבד בשל התרשלות בשמירה נמצא שוב, כדי שיעלה למקורו.

חז"ל אומרים שהמילים "בהימצאו" מתייחסות לעשרת ימי תשובה. אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "נמצא" כפשוטה: בימים האלה נמצא שוב הניצוץ שאבד בשל התרשלות בשמירה, והוא עולה למקורו.

(וזהו ג"כ ענין ימצאהו בארץ מדבר כו' ימצאהו דייקא שימצא האבידה ועמ"ש בד"ה אני לדודי בענין ובקשתם משם⁸⁸ כו' ומצאת כו')

(וזהו גם ענין "ימצאהו בארץ מדבר" כו' — דווקא "ימצאהו", כלומר, שימצא את האבדה. ראו גם את הכתוב במאמר המתחיל "אני לדודי", בענין "ובקשתם משם" כו', "ומצאת" כו').

אותו רעיון מסביר גם את הפסוק "ימצאהו בארץ מדבר": "ימצאהו", כלומר, כאבדה שנמצאת מחדש. הסוגריים מפנים למאמר "אני לדודי", העוסק בפסוק "ומשם תבקשו... ומצאת".

ואזי קראוהו להמשיך שיתגלה בנפשו בהיותו קרוב שעתה קרוב הדבר מאד⁸⁹ בהיותו חיל בלע ויקיאנו (וע"ד מ"ש ויאמר ה' לדג ויקא את יונה):^{90, 91, 92, 93, 94, 95}

ואז "קראוהו" — כדי להמשיך [אותו], כך שיתגלה בנפשו של האדם, "בהיותו קרוב"; שהרי עכשיו "קרוב הדבר מאד", כאשר "חיל בלע ויקיאנו" (בדומה לכתוב: "ויאמר הוי' לדג ויקא את יונה").

אז חלות המילים הבאות של ישעיהו: "קראו אליו בהיותו קרוב". עכשיו "קרוב הדבר מאד", משום שהקליפה מחזירה את הניצוץ שבלעה, כשם שהדג פלט את יונה בציווי ה'.

קטע 5 • 91-10

שלבי הנשר

9 ג וזהו כנשר יעיר שע"י בחי' רחמנות מן הנשר ונפל הנה ע"ז כתיב דרך הנשר בשמים^{96, 97} שמגביה למעלה עד רום המעלות ומתעלה בעילוי אחר עילוי

3. זהו [פירוש] "כנשר יעיר": באמצעות בחינת הרחמים [המתעוררת] כלפי מי שנשר ונפל. על כך נאמר "דרך הנשר בשמים", שכן הוא ממריא מעלה, עד לרום המעלות, ומתעלה מעליה לעליה.

סעיף 3 חוזר אל הנשר. "כנשר יעיר" מבטא רחמים על מי שנשר ונפל; "נשר" נקרא כאן גם מלשון "נושר". על הנשר הזה נאמר "דרך הנשר בשמים": הוא ממריא לגבהים הנעלים ביותר ומתעלה מדרגה לדרגה.

(ועמ"ש בפ"י וענין שמים בד"ה כי המצוה הזאת⁹⁸ גבי לא בשמים היא⁹⁹ כו' ע"ש איך דבחי שמים שייך למצות תשובה ועד"ז י"ל [יש לומר] פ"י דרך הנשר בשמים ובזהר)

(ועיינו כמה שנכתב על פירוש ועל משמעותו של "שמים" במאמר הפותח כמילים "כי המצוה הזאת", בענין "לא בשמים היא" כו'; ראו שם כיצד בחינת "שמים" קשורה למצוות התשובה; ובדרך זו אפשר להסביר את "דרך הנשר בשמים". ובזהר)

הסוגריים מפנים למאמר על "כי המצוה הזאת", המבאר כיצד "שמים" שבפסוק "לא בשמים היא" קשורים למצוות התשובה; כך אפשר לומר גם על "דרך הנשר בשמים".

(פ' יתרו ד"פ ע"ב) ¹⁰⁰ פ"י דשמים היינו תפארת דאצילות ועמ"ש לקמן ומתחלה יעיר קנו שאינו

(פרשת יתרו, דף פ ע"ב) מבואר ש"שמים" הם תפארת דאצילות; ועיינו במה שייכתב להלן). תחילה, "יעיר קנו" — אין זה אלא

הזוהר בפרשת יתרו מפרש את "שמים" כתפארת דאצילות, המידה הקשורה לרחמים. לאחר מכן מפרש אדמו"ר הזקן את הפסוק שלב אחר שלב, ומתחיל במילים "יעיר קנו".

אלא שמעורר בלבד נוגע ואינו נוגע בבחי' מטי ולא מטי ^{101, 102, 103} דהיינו שיתגלה על נפשו אלקות ונגעה עד הנפש. ¹⁰⁴

אלא התעוררות בלבד, בבחינת נוגע ואינו נוגע, בדוגמת "מטי ולא מטי": כלומר, אלקות מתגלה על נפשו, ונוגעת עד הנפש.

"יעיר" הוא התעוררות בלבד: היא "נוגעת ואינה נוגעת", בדומה לריחוף הנשר שבדימוי המובא בתלמוד הירושלמי. אלקות מתגלה לנפש ונוגעת בה בעומק, "עד הנפש".

אך אינו נוגע לגמרי להיות נכנס תוך תוכו (עמ"ש בד"ה עיני כל בפ' מטות) ולהיות כל עצמותי תאמרנה ¹⁰⁵ ה' מי כמוך ואח"כ על גוזליו ירחף שמלביש את הנפש ומקיפו מכל צד רק שאינו

אבל אין היא נוגעת לגמרי, עד כדי כניסה לפנימיותו (עיינו במה שנכתב במאמר הפותח במילים "עיני כל", בפרשת מטות), כך ש"כל עצמותי תאמרנה: ה', מי כמוך?" לאחר מכן בא "על גוזליו ירחף": היא מלבישה את הנפש ומקיפה אותה מכל צד, אלא שעדיין אין זה

אך עדיין אין היא חודרת לפנימיותו, עד כדי כך ש"כל עצמותי" יאמרו "ה', מי כמוך?" השלב הבא, "על גוזליו ירחף", הוא אור המקיף את הנפש מכל צד, אך עדיין רק כמרחף על גוזלים. הסוגריים מפנים למאמר "עיני כל" בפרשת מטות.

אלא בבחי' גוזליו שהם קטנים שאין להם גדפין דהיינו ענין גילוי בחינה זו בכל פסוקי דזמרה עד ק"ש [קריאת שמע].

אלא בבחינת "גוזליו", שהם קטנים ואין להם כנפיים. זוהי התגלות בחינה זו לאורך כל פסוקי דזמרה, עד קריאת שמע.

גוזלים הם קטנים ואין להם כנפיים משלהם. זוהי התגלות האלקות בפסוקי דזמרה, מזמורי התהילה שלפני קריאת שמע.

10 וזהו ענין התעוררות רחמים שבברכות שלפני ק"ש [קריאת שמע] ברחמיך הרבים רחם עלינו כו' אבינו אב הרחמן כו' שהוא ענין כנשר כו'

זהו ענין התעוררות הרחמים שבברכות שלפני קריאת שמע: "ברחמיך הרבים רחם עלינו" וכו', "אבינו אב הרחמן" וכו' — וזהו [ענין] "כנשר" וכו',

רחמי הנשר מתבטאים בברכות שלפני קריאת שמע, שבהן אנו מבקשים: "ברחמיך הרבים רחם עלינו... אבינו אב הרחמן". ברכות אלו מקבילות לנשר המעורר את קנו.

על גוזליו¹⁰⁶ ירחף כוי משא"כ בק"ש [בקריאת שמע] ע"י מס"נ [מסירות נפש] באחד¹⁰⁷ ואהבת בכל נפשך הוא ענין התגלות בחי' תשובה ממעמקים שע"י יראהו¹⁰⁸ על אברתו¹⁰⁹ על דייקא

"על גוזליו ירחף" וכו'. לעומת זאת, בקריאת שמע, באמצעות מסירות נפש שב"אחד" וב"ואהבת... בכל נפשך", מתגלה בחינת תשובה "ממעמקים", ועל ידי כך "יראהו על אברתו" — "על" דווקא.

הברכות הללו הן כנשר המרחף על גוזליו. קריאת שמע עצמה היא מדרגה גבוהה יותר: באמצעות מסירות נפש שב"אחד" וב"בכל נפשך" באה תשובה "ממעמקים", וזהו "יראהו על אברתו", בדגש על המילה "על".

כי אברתו הוא בחי' אברין דמלכא שהם המצות¹¹⁰ שהם המשכות רצון העליון המלוכש בעוה"ז הגשמי כמוט ציצית של צמר

כי "אברתו" היא בחינת "אברין דמלכא", שהם המצוות, הממשיכות את הרצון העליון כפי שהוא מתלבש בעולם הזה הגשמי, כגון פתיל ציצית מצמר.

"אברתו" נקראת גם "אברין" — אברי המלך, שהם המצוות. כל מצווה ממשיכה את הרצון העליון אל דבר גשמי בעולם הזה, כגון פתיל ציצית מצמר.

אבל ע"י תשובה עילאה מעורר רצון העליון שלמעלה מעלה מהשתלשלות העולמות שעל זה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] במקום שבעלי תשובה כוי

אבל באמצעות תשובה עילאה מעוררים את הרצון העליון שלמעלה מעלה מהשתלשלות העולמות, ועל כך אמרו חז"ל: "במקום שבעלי תשובה..." וכו'.

תשובה עילאה מגיעה אל הרצון העליון שלמעלה מעלה מהשתלשלות העולמות, מעבר לרצון המתלבש במצוות. על כך אמרו חז"ל: "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים".

(ועמ"ש מענין ק"ש [קריאת שמע] סד"ה מזמור שיר חנוכת הבית. ולשון על גוזליו א"ש [אתי שפיר] על בעלי תשובה דוקא כי הנה גוזל פי' בב"ר [בבראשית רבה])

(ראו מה שכתוב בענין קריאת שמע בסוף המאמר המתחיל "מזמור שיר חנוכת הבית"). והלשון "על גוזליו" מתאימה היטב דווקא לבעלי תשובה, שכן "גוזל" מתפרש בבראשית רבה

ההערה שבסוגריים מפנה למאמר העוסק בקריאת שמע. לאחר מכן נאמר שהלשון "על גוזליו" מתאימה במיוחד לבעלי תשובה, משום שהמדרש דורש "גוזל" גם מלשון גולן.

(פ' לך פמ"ד)¹¹¹ ג"כ לשון גולן והחוטא נקרא גולל אביו ואמו^{112, 113} כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] (רפ"ו דברכות) אך ע"י התשובה אתהפכא חשוכא לנהורא וזדונות נעשו כזכיות.¹¹⁴

(פרשה לך, פרק מ"ד) גם במשמעות של גולן; והחוטא נקרא "גולל אביו ואמו", כפי שאמרו חז"ל (תחילת פרק ו' בברכות). אך באמצעות התשובה "החושך נהפך לאור", והזדונות נעשים כזכיות.

הגמרא מכנה את מי שנהנה מן העולם הזה בלי ברכה "גולל אביו ואמו", וכל חוטא נקרא בשם זה. אולם באמצעות התשובה החושך נהפך לאור, והזדונות נעשים כזכיות.

לכן מבחי" גולל אביו ומו נעשה בחי" כנשר כו' על גוזליו ירחף כו' והיינו להיות ישאהו על אברתו.

לכן, מבחינת "גולל אביו ואמו" נעשית בחינת "כנשר" וכו', "על גוזליו ירחף" וכו' — וזהו כדי "ישאהו על אברתו".

כך ה"גולל" נעשה לאחד מ"גוזליו" של הנשר, שעליהם הוא מרחף, ודבר זה מביא ל"ישאהו על אברתו".

ועמ"ש בד"ה תקעו בחדש שופר בענין כי רצון העליון יש לו שני בחינות כו' ע"ש דמשם יובן יותר פי' על אברתו.

וראו מה שכתוב במאמר המתחיל "תקעו בחדש שופר" בעניין שיש לרצון העליון שתי בחינות וכו'; עיינו שם, כי משם יובן היטב יותר פירוש "על אברתו".

אדמו"ר הזקן מפנה למאמר "תקעו בחדש שופר", המסביר שלרצון העליון יש שתי בחינות. הבחנה זו מבהירה מדוע נאמר בפסוק "על אברתו".

וברע"מ [וברעיא מהימנא] פ' פנחס (דרל"ח ע"ב) פי' ישאהו ע"ד ישא ה' פניו כו' ועמ"ש בפ' ישא בפ' נשא סד"ה כה תברכו לפיכך נאמר מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע¹¹⁵ כו'.

וברע"מ מהימנא, פרשת פינחס (רל"ח ע"ב), מפרש "ישאהו" במשמעות של "ישא ה' פניו" וכו' (וראו מה שנכתב על פירוש "ישא" בפרשת נשא, בסוף המאמר המתחיל "כה תברכו"). לכן נאמר: "מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע" וכו'.

"רעיא מהימנא" מפרש "ישאהו" כמו "ישא ה' פניו" שבברכת הכהנים. באותו מובן ה' "נושא עון" — מרים אותו — ו"עובר על פשע".

תתן אמת ליעקב¹¹⁶ חסד לאברהם כו' שהוא הוא הנותן אמת וחסד שלו כו' ואזי ה' בדד ינחנו^{117, 118, 119, 120, 121, 122} כו' בחי' הוי' הוא בחי' צמצום והתפשטות המשכה כו'

"תיתן אמת ליעקב, חסד לאברהם" וכו' — שכן הוא עצמו נותן את האמת והחסד שלו וכו'. ואז נאמר: "ה' בדד ינחנו" וכו'. בחינת הוי' היא בחינת צמצום והתפשטות של המשכה וכו',

הפסוק הבא במיכה, "תיתן אמת ליעקב, חסד לאברהם", פירושו שה' נותן את האמת והחסד שלו עצמו. אחר כך בא הפסוק שלאחר פסוקנו: "ה' בדד ינחנו". שם הוי' מבטא צמצום והתפשטות של המשכה.

שהיא בחי' סדר המשכות והשתלשלות העולמות משא"ד בדד הוא בחי' לבדו¹²³ כמו קודם שנברא העולם דהיינו בחי' לפני הוי' תטהרו שביום הכפורים

שהיא בחינת סדר ההמשכות והשתלשלות העולמות; ואילו "בדד" הוא בחינת "לבדו", כפי שהיה לפני שנברא העולם — כלומר, בחינת "לפני ה' תטהרו" של יום הכיפורים.

הוי' הוא סדר העולמות המשתלשלים, ואילו "בדד" פירושו שה' לבדו, כפי שהיה לפני הבריאה. זו בחינת יום הכיפורים — "לפני ה' תטהרו" — הנקראת כך כביטוי למדרגה שלמעלה אפילו משם הוי'.

(ועו"ל [ועוד יש לומר] בפי' כנשר יעיר כו' דהנה מבואר למעלה שבמ"ת [שבמתן תורה] וכן כל זמן שהיה בהמ"ק [בית המקדש] קיים היה גילוי אלקות מבחי' כללות החיות שלמעלה מבחי' המלאכים פני ארי' [אריה] כו' בפני נשר כו'.

אפשר להוסיף ולפרש את "כנשר יעיר" וכו'. שהרי הוסבר לעיל שבמתן תורה, וכן כל עוד עמד בית המקדש, התגלתה אלקות מבחינת החיות בכללותה, שלמעלה מבחינת המלאכים — פני אריה וכו' בפני נשר וכו'.

אדמו"ר הזקן מציע פירוש נוסף. כפי שהוסבר לעיל, בסיני ובתקופת בית המקדש התגלתה אלקות ממדרגה שלמעלה מהמלאכים — למעלה מפני האריה ומפני הנשר.

וא"כ מובן דבחי' גילוי גי"מ [י"ג מדות] הרחמים זהו ודאי בחי' רחמים גדולים שלמעלה מעלה הרבה מבחי' ומדרגת דבחי' פני נשר. ועמ"ש בדי"ה ש"ה [שיר המעלות] ממעמקים¹²⁴ בענין שיש ב' בחי' רחמנות אב הרחמן ואב הרחמים כו'

אם כן, מובן שגילוי י"ג מידות הרחמים הוא בוודאי בחינת רחמים גדולים, שלמעלה לאין ערוך מבחינת ומדרגת פני הנשר. וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "שיר המעלות ממעמקים", בענין שתי בחינות של רחמים: "אב הרחמן" ו"אב הרחמים" וכו'.

מכאן ש"יג מידות הרחמים הן רחמים גדולים, שלמעלה בהרבה מפני הנשר. הוא מפנה למאמר "שיר המעלות ממעמקים", המבחין בין שתי בחינות של רחמים: "אב הרחמן" ו"אב הרחמים".

ע"ש וא"כ יש לומר הפי' כך כנשר יעיר קנו כו' שזהו משל דכמו שנמשך בחי' רחמים ע"י בחי' פני נשר שבמרכבה על ירידת הנשמה בגוף הגשמי ונה"ב [ונפש הבהמית] וכמ"ש ביצ"מ [ביציאת מצרים] ואשא אתכם על כנפי נשרים¹²⁵ כו'

עיינו שם. אם כן, אפשר לומר שפירוש הדברים הוא כך: "כנשר יעיר קנו" וכו' הוא משל. כשם שהרחמים נמשכים באמצעות בחינת פני הנשר שבמרכבה אל ירידת הנשמה בגוף הגשמי ונפש הבהמית — כפי שנאמר על יציאת מצרים: "ואשא אתכם על כנפי נשרים" וכו' —

לפי פירוש זה, הנשר הוא משל. פני הנשר שבמרכבה ממשיכים רחמים אל הנשמה שירדה לגוף ולנפש הבהמית, כפי שהיה ביציאת מצרים, כשה' נשא את ישראל "על כנפי נשרים".

כמו כן ויתר מכן לאין קץ מה שעייז אח"כ הוי בדד ינחנו היינו גילוי רחמים גדולים י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] המתגלים ביוהכ"פ [ביום הכפורים] שעייז בדד ינחנו דהיינו בעצמות אור א"ס ממש וכמאמר והחזירנו בתשובה שלימה לפניך.¹²⁶

כך גם, ולאין ערוך יותר מכך, הוא מה שמתרחש לאחר מכן באמצעות זה: "ה' בדד ינחנו" — כלומר, גילוי רחמים גדולים, י"ג מידות הרחמים, המתגלות ביום הכיפורים, שבאמצעותן "בדד ינחנו", כלומר, בתוך עצמות אור אין סוף ממש, כלשון התפילה: "והחזירנו בתשובה שלמה לפניך".

גדול לאין ערוך הוא מה שבא לאחר מכן: "ה' בדד ינחנו" — הרחמים הגדולים של י"ג מידות הרחמים המתגלים ביום הכיפורים. אז ה' מוליך את הנשמה "בדד", בתוך עצמות אור אין סוף ממש, כפי שאנו מבקשים בתפילת העמידה של יום חול: "והחזירנו בתשובה שלמה לפניך".

ולפיז [ולפי זה] פ"י ישאהו על אברתו דגבי נשר^{127, 128} יעיר קאי על מצות עשה דייקא כי גבי מ"ע [מצות עשה] ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] עבר אדם על מ"ע [מצות עשה] ושב¹²⁹ לא אז משם עד שמוחלין לו וא"צ [ואין צריך / ואינו צריך] ע"ז ליוהכ"פ [ליום הכפורים] דייקא.

לפי זה, פירוש "ישאהו על אברתו" שבפסוק "כנשר יעיר" מתייחס דווקא למצוות עשה. שכן לגבי מצוות עשה אמרו חז"ל: "עבר אדם על מצוות עשה ושב, אינו אז משם עד שמוחלין לו"; ולשם כך אין צורך דווקא ביום הכיפורים.

לפי זה, "ישאהו על אברתו", פעולתו של הנשר, חל דווקא על מצוות עשה. התלמוד מלמד שמי שביטל מצוות עשה וחזר בתשובה, נמחלים לו מיד, בלי להזדקק דווקא ליום הכיפורים.

וזהו על אברתו דרמ"ח פקודין אינון רמ"ח אברין דמלכא^{130, 131} וזהו ע"י כנשר יעיר כו'. אכן ע"י יג"מ [י"ג מדות] הרחמים המתגלים ביוהכ"פ [ביום הכפורים] עם התשובה נתקן ונמחל אפילו הפשעים דל"ת [דלא תעשה] שהל"ת [שהלא תעשה] הן למעלה ממ"ע [ממצות עשה] דמ"ע [דמצות עשה] תלויין בו"ה דשם הוי ול"ת [ולא תעשה] תלויין בי"ה

זהו "על אברתו": שהרי "רמ"ח מצוות הן רמ"ח איברים של המלך", והדבר נעשה באמצעות "כנשר יעיר" וכו'. אולם באמצעות י"ג מידות הרחמים המתגלות ביום הכיפורים, יחד עם התשובה, מתוקנים ונמחלים גם העבירות על מצוות לא תעשה; שכן מצוות לא תעשה נעלות ממצוות עשה, משום שמצוות עשה תלויות בו' ובה' של שם הוי, ומצוות לא תעשה תלויות ב"י ובה'.

הכנפיים הן רמ"ח המצוות, "רמ"ח איברים של המלך", ותיקונן נעשה באמצעות רחמי הנשר. מצוות לא תעשה מושרשות למעלה יותר, באותיות הראשונות של השם, י"ה, ואילו מצוות עשה מושרשות באותיות האחרונות, ו"ה; את העבירות עליהן מתקנים באמצעות י"ג מידות הרחמים המתגלות ביום הכיפורים יחד עם התשובה.

אך ע"י שביהכ"פ [שביום הכפורים] הוא בחי' לפני הוי' תטהרו למעלה גם מבחי' י"ה וזהו בדד ינחנו כו'.
לכן נתקן גם הפגמים והעוונות והפשעים דל"ת [דלא תעשה] ועמ"ש בד"ה כי ההרים ימושו.

אך מכיוון שיום הכיפורים הוא בחינת "לפני הוי' תטהרו", למעלה אפילו מבחינת י"ה — וזהו "בדד ינחנו" וכו' —
לכן מתוקנים גם הפגמים, העוונות והעבירות על מצוות לא תעשה. ועיינו כמה שנכתב במאמר המתחיל "כי ההרים
ימושו".

ביום הכיפורים מגיעים ל"לפני הוי'", למעלה אפילו מ"ה', וזהו "בדד ינחנו". לכן מתוקנים גם הפגמים והעבירות על מצוות לא תעשה;
אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו "כי ההרים ימושו".

גם י"ל [יש לומר] דכנשר יעיר זהו ענין יג"מ [י"ג מדות] הרחמים שמתגלים בחדש אלול לפמ"ש [לפי מה
שכתוב] בזהר הרקיע ר"פ בראשית דתליסר עלין דשושנה הם י"ב בקר דבריאה והים עליהם¹³² כו' ע"ש
והוי' בדד ינחנו זהו ענין יג"מ [י"ג מדות] הרחמים המתגלים ביוהכ"פ [ביום הכפורים].

אפשר לומר גם ש"כנשר יעיר" הוא ענין י"ג מידות הרחמים המתגלות בחודש אלול, לפי מה שנכתב בזהר הרקיע,
בתחילת בראשית, ששלושה עשר עלי השושנה הם שנים עשר בקר של בריאה, "והים עליהם" וכו'; עיינו שם. ו"הוי'
בדד ינחנו" הוא ענין י"ג מידות הרחמים המתגלות ביום הכיפורים.

לפי פירוש נוסף, "כנשר יעיר" הוא י"ג מידות הרחמים כפי שהן מתגלות באלול, ו"הוי' בדד ינחנו" הוא אותן מידות כפי שהן מתגלות ביום
הכיפורים. וזהו הרקיע מזהה את שלושה עשר עלי השושנה עם שנים עשר בקר של בריאה ועם "הים עליהם".

ועיין מענין בדד ינחנו ברבות פ' בלק¹³³ גבי הן עם לבדד ישכון¹³⁴ (זח"א [זהר חלק א] כ"ו א'. ח"ג [חלק ג']
קכ"ד ב'. ר"י [רבינו יצחק] ב' רצ"ח ב' ובלק"ת [ובלקוטי תורה (להאריז"ל)] ס"פ האזינו).

ועיינו בענין "בדד ינחנו" במדרש רבה, פרשת בלק, על הפסוק "הן עם לבדד ישכון". (וזהו, חלק א, כו ע"א; חלק
ג, קכד ע"ב, רי ע"ב, רחצ ע"ב; ובליקוטי תורה של האריז"ל, סוף פרשת האזינו.)

ההפניה בסוגריים מציינת גם את המדרש הקושר את "עם לבדד ישכון" ל"הוי' בדד ינחנו", וכן מקומות בזהר ובליקוטי תורה של האריז"ל
על פרשת האזינו.

ובעה"מ [ובעל המחבר] סוף שער ג' ובשער ששי ס"פ מ"ו¹³⁵ פי' שזהו ענין ונשגב ה' לבדו ביום ההוא
והארה מעין זה מתגלה בכל יום בק"ש [בקריאת שמע]

ובעמק המלך, בסוף שער ג' ובשער ו', בסוף פרק מ"ו, מוסבר שזהו פירוש הפסוק "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא".
והארה מעין זו מתגלה בכל יום בקריאת שמע,

עמק המלך מסביר שזהו "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא" — גילוי ה' לבדו. הארה מעין זו מתגלה בכל יום בקריאת שמע.

כי בכל יום צריך להיות המשכה מעט כדי שיתגלה בעשיית [בעשרת ימי תשובה] וביהכ"פ [וביום הכפורים] בכלל כי כך הוא מדת ¹³⁶ התורה כלל ופרט וחזר וכלל ¹³⁷ להיות חוזר ונכלל

כי בכל יום צריכה להיות המשכה מועטת, כדי שהדבר יתגלה בכללות בעשרת ימי תשובה וביום הכיפורים. כך היא מידת התורה: כלל ופרט וחזר וכלל — כדי שיכלול שוב

בכל יום צריך להימשך מעט מגילוי זה, כדי שיוכל להתגלות בשלמותו בעשרת ימי תשובה וביום הכיפורים. הדבר תואם את מידת הדרשה של התורה: כלל, פרט וכלל נוסף.

מה שנפרט לפרטי פרטיות בכל יום שעייז יהיה גילוי כללות לפי שהפרט נמשך מגילוי כללות כו' ועיין בפרש"י [בפירוש רש"י / בפירוש רש"י] (באיוב סי' ל"ט כ"ז) ¹³⁸ גבי יגביה נשר.

את מה שנחלק לפרטי פרטים בכל יום, וכך יהיה גילוי של הכללות, שכן הפרט נמשך מגילוי הכללות וכו'. ועיין בפירוש רש"י (על איוב, פרק לט, [פסוק] כז) בעניין "יגביה נשר".

מה שהתפזר לפרטים רבים מאוד יום אחר יום נאסף מחדש לגילוי כללי אחד, שכן כל פרט נמשך מן הכלל. אדמו"ר הזקן מוסיף הפניה לפירוש רש"י על "יגביה נשר" שבאיוב; רש"י מבאר זאת באמצעות "כנשר יעיר קנו" ויום הכיפורים.

והנה ע"י תשובה מעומקא דליבא הנ"ל נאמר יצרנהו כאישון עינו ¹³⁹ כי אישון בת עין הוא החושך שבעין ובו דוקא

והנה, באמצעות התשובה מעומק הלב הנזכרת לעיל נאמר "יצרנהו כאישון עינו". שהרי האישון, "בת עין", הוא החושך שבעין, ודווקא בו

גם התשובה מעומק הלב היא בבחינת "יצרנהו כאישון עינו". האישון, "בת עין", הוא החלק הכהה שבעין.

הוא המאיר ¹⁴⁰ ומתגלה עיקר ראיית האדם שבו האדם רואה כך ע"י בחי' החושך ¹⁴¹ שמחשיך האדם א"ע [את עצמו] במרירות נפשו בעומק הלב הוא מאיר גילוי רצון העליון

הוא המאיר, ובו מתגלה עיקר ראייתו של האדם — באמצעותו האדם רואה. כך גם, מתוך החושך שהאדם מחשיך בו את עצמו במרירות נפשו בעומק הלב, מאירה בו התגלותו של הרצון העליון.

דווקא באישון העין החשוך נמצא האור שבאמצעותו האדם רואה. כך גם, כאשר האדם מחשיך את עצמו במרירות נפשו בעומק הלב, מאירה בו התגלותו של הרצון העליון.

וזהו ימצאהו בארץ מדבר דהיינו לפי שהיה במדבר בארץ ציה כו'. וזהו מי זאת עולה מן המדבר ¹⁴² עילויי [עילוייה] מן המדבר וסילוקי [וסילוקה] מן המדבר כו': ^{143, 144, 145, 146}

וזהו "ימצאהו בארץ מדבר" — משום שהיה במדבר, "בארץ ציה" וכו'. וזהו "מי זאת עולה מן המדבר" — עלייתה היא מן המדבר, והסתלקותה היא מן המדבר וכו'.

לכן נאמר "ימצאהו בארץ מדבר": הנשמה הייתה במדבר, בארץ ציה, ושם היא נמצאה. וכך גם "מי זאת עולה מן המדבר": הן העלייה והן ההסתלקות באות מן המדבר עצמו.

בעבודה

יש לשמור על כל רגע של התעוררות באמצעות לימוד תורה, שאם לא כן הניצוץ האלקי שהתגלה בו אובד. כשאדם התרשל, התשובה היא תשובה מעומק הלב, חשבון נפש מר וכנה, שכמו האישון הכהה שבעין נעשה המקום שבו רצון ה' מאיר. התפילה בכל יום מורידה מעט מן הגילוי הזה, בבקשות הרחמים שלפני קריאת שמע ובמסירות הנפש שבקריאת שמע, כדי שיוכל להתגלות בשלמות בעשרת ימי תשובה וביום הכיפורים.

שאלות לשיחה

1. מדוע מפרש המאמר את "ימצאהו בארץ מדבר" כתיאור של הנשמה, ומה הופך את הגוף ל"מדבר" עברה?
2. במה שונות פני האריה, השור והנשר, ומדוע בגלות יש לקבל אהבה ויראה באמצעות המלאכים?
3. מה פירוש להיות "שומר שהתירש" ביחס לניצוץ האלקי, וכיצד לימוד תורה שומר עליו?
4. מדוע תשובה מעומק הלב יכולה להגיע למדרגה שבה "אין מקום לחטא", מעל למצוות עצמן?
5. כיצד חושך, כמו האישון שבעין או המדבר, יכול להיעשות מקור של אור ועלייה?

הערות

פסקה 1

1 כנשר יעיר

זו הנחת מאמר זה של אדמו"ר האמצעי. בהמשך מביאה אותה קה"ת (סעיף 2, בעניין השומר שאינו מדקדק), שם מוסבר העניין בהרחבה.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ד ע' ריט. וראה גם ס' מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ע' תתצח. ביאור באוה"ת האזינו ע' איתרסד. ביאור שם ע' איתרעה. איתרפה. באוה"ת שה"ש ע' סב מציינ: "בתורה ע"פ כנשר יעיר קנו כו' (תקס"ה שבת שובה) וז"ל מכ"י הרי"ל". לכללות המאמר ראה ד"ה זה משי"פ האזינו תשל"ח. ד"ה כנשר יעיר תשמ"ב.

2 כנשר יעיר קנו

הפסוק ב"האזינו" משווה את דאגתו של ה' לישראל במדבר לנשר המעורר את קנו, מרחף מעל גוזליו ונושא אותם על כנפיו. המאמר כולו הוא ביאור לפסוק זה.

Deuteronomy 32:11 דברים ל"ב:יא

כְּנֶשֶׁר יַעִיר קֵנוֹ עַל־גּוֹזְלָיו יִרְחֹף יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ יִשְׁאֲהוּ עַל־אֶבְרָתוֹ:

As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth —them on her pinions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, יא.

3

בן זומא, בהתבוננותו במעשה בראשית, משווה את "רוח אלקים מרחפת" על פני המים לנשר ש"מרחף על גוזליו": כפי שריחוף הנשר נוגע ואינו נוגע, כך גם הריחוף הזה. בהמשך המאמר משתמשים ב"נוגע ואינו נוגע" כדי לתאר את השלב הראשון בהתעוררות הנשר.

Jerusalem Talmud Chagigah 2:1:8 תלמוד ירושלמי חגיגה ב'א:ח'

שוב מַעֲשֶׂה בִּרְבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ. וְכֵן זֻמָּא כָּא כְּנָגְדוּ. שְׂאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ וְלֹא הִשְׁבִּיבוּ. אָמַר לוֹ. מַאיִין וְלֹאִיין בֵּן זֻמָּא. אָמַר לוֹ. מְסַתְּפֵל הֵייתִי בְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית. וְאֵין בֵּין מִים הָעֲלִיּוֹנִים לְמִים הַתַּהֲתוֹנִים אֵלָא (אָחָד) וְכִמְלָא פּוֹתֵחַ טַפַּח. נֶאֱמַר כָּאן רִיחּוּף. וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ כְּנֶשֶׁר יַעִיר קֵינוֹ עַל גּוֹזְלָיו יִרְחֹף. מֵה רִיחּוּף שְׂנַאֲמַר לְהֵלֵךְ נֹגֵעַ וְאֵינוֹ נֹגֵעַ. אַף רִיחּוּף שְׂנַאֲמַר כָּאן נֹגֵעַ וְאֵינוֹ נֹגֵעַ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְתַלְמִידָיו. הֲרִי בֵּן זֻמָּא מִבְּחוּץ. וְלֹא הָיוּ ...

It also happened that Rabbi Joshua was on the road when Ben Zoma came towards him. He greeted him but he did not answer. He asked him, from where and whence, Ben Zoma? He told him, I was observing the Creation, and the distance between the upper waters and the lower waters is (one) [a full] opening of a hand-breadth. It says here "hovering", and it says there, as an eagle watches his nest, over his chicks he hovers. 32:11.. Since in case of the hovering men-
... tioned there it means

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

4 כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף

הזוהר על יתרו מסביר את "ואשא אתכם על כנפי נשרים" כ"ברחמי", ומביא את "כנשר יעיר קנו" ואת "דרך הנשר בשמים": הנשר מרחם על גוזליו. אדמו"ר הזקן מסתמך שוב על דף זה בסעיף ג'.

Zohar, Yitro 15:277-17:286 ספר הזוהר, יתרו ט"ו:ער"ו-י"ז:רפ"ו

5 כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף

הזוהר על בהעלותך מביא את הפסוק בקטע העוסק בנשר הפורש את כנפיו ומכסה את הגוף; זהו אחד המקומות שאדמו"ר הזקן מונה שבהם דורשים את הפסוק.

Zohar, Beha'alotcha 18:110-20:122 ספר הזוהר, בהעלותך י"ח:ק"י-

כ"קכ"ב

The second group contained fifty-four thousand and four hundred besides those of the lower grades, who were innumerable. The third group, which followed behind, contained fifty-seven thousand and four hundred. So soon as the first standard began to march the tabernacle was taken down, and all the Levites chanted hymns, and the lords of praise were all ranged there "for the spirit of the Hayoth was in the Ophanim (Wheels)". The second standard bore on it the Eagle, symbolic of the angel Uriel, and was ranged on the ... south. Two

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

6 כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף

הזוהר על פנחס פותח בפסוק זה ואומר שאין בעולם ברייה שמרחמת על גוזליה כמו הנשר. זהו הבסיס לזיהוי הנשר עם מידת הרחמים במאמר.

Zohar, Pinchas 65:381-67:390 ספר הזוהר, פנחס ס"ה:שפ"א-ס"ו:ש"צ

7 כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף

ברעיא מהימנא על פנחס נדרש הפסוק ביטוי אחר ביטוי: "אברתו" הוא האיבר שבו האדם מקיים מצווה, הנקרא איבר של השכינה, ו"ישא" הוא כמו "ישא הוי" פניו אליו". אדמו"ר הזקן מצטט פירוש זה בסעיף ג'.

Zohar, Pinchas 79:489-81:500 ספר הזוהר, פנחס ע"ט:תפ"ט-פ"א:ת"ק

8 כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף

בזוהר על האזינו מוסבר "ימצאהו בארץ מדבר", ונאמר שמאז והלאה הנהיג ה' את ישראל בכל דור ודור ברחמים, ככתוב: "כנשר יעיר קנו".

Zohar, Ha'Azinu 12:231-15:242 ספר הזוהר, האזינו י"ב:רל"א-

ט"ו:רמ"ב

9 (ד"ה כנשר)

הערה בכתב יד מפנה לביאור על "כנשר" בשני כרכים של כתבי יד. קה"ת מציינת את מספר הקטלוג של כתב היד; תוכנו אינו מצוטט.

הערת קה"ת

ביאור כנשר ע' בוך הפערטעל שלי (עז, א). וגם בוך ג (שך, ב) [כ]. [נסמן בספריית כ"ק אדמו"ר מס' 470].

חלק נעתק בד"ה ויהי בשלח תרכ"ז סעי' ג. [הוצאת תש"ס] ע' קיה בשינויים והוספות. בהמשך תעריב ח"ג ע' איתמו עם הגהות.

16 וגלו לבבל שכינה עמהם

רבי שמעון בר יוחאי מלמד שבכל מקום שאליו גלו ישראל, גלתה איתם השכינה: כשגלו לבבל, השכינה הייתה איתם. משום כך יכול היה יחזקאל לראות את המרכבה בבבל.

Megillah 29a:4 מגילה כ"ט א"ד

תנאי, רבי שמעון בן יוחאי אומר: בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שבעל מקום שגלו — שכינה עמהן. גלו למצרים — שכינה עמהן, שנאמר: "הנגלה נגליתי לבית אביה ביהדותם במצרים וגו'". גלו לבבל — שכינה עמהן, שנאמר: "למענכם שלחתי בבלה". ואף כשהו עתידיו ליגאל — שכינה עמהן, שנאמר: "ושב הי אלוקיך את שבויה". "והשיב" לא נאמר, אלא "ושב". מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמהן מבין הגליות.

It was taught: R. Shimon b. Yohai said: Come and see how beloved are Israel to G-d—... every place to which they were exiled the Shekhinah (G-d's Divine Presence) went with them. They were exiled to Egypt and the Shekhinah was with them, as it says, "Did I reveal myself to the house of your father when they were in Egypt" (II Samuel 2:27). They were exiled to Babylon, and the Shekhinah was with them, as it says, "For your sake I was sent to Babylon" (Isaiah 43:14).

... And when

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CC0)

הערת קה"ת

מגילה כט, א.

17 ואני בתוך הגולה

יחזקאל פותח את ספרו: "הייתי בתוך הגולה על נהר כבר; נפתחו השמים ואראה מראות אלקים". אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות שהמראה ניתן בגלות.

Ezekiel 1:1 יחזקאל א'א

ויהי בשלשים שנה ברכיעי בחמשה לחדש ואני בתוך הגולה עליהר כבר נפתחו השמים ואראה מראות אלקים:

Now it came to pass in the thirtieth year, in the fourth month, in the fifth day of the month, as I was among the captives by the river Chebar that the heavens were opened, and I saw visions of G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, א.

במראה יחזקאל היו לכל אחת מארבע החיות פני אדם, פני אריה מימין, פני שור משמאל ופני נשר. אדמו"ר הזקן רואה בפנים אלה את הערוצים המלאכיים שדרכם הגיעה ליחזקאל בגלות ההארה האלקית.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א'י

ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אליהם ואני לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתם ופני נשר לארבעתם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10 הערת קה"ת מפנה ל-Deuteronomy 32:10-11 למילים האלה.

Deuteronomy 32:10-11 דברים ל"ב:י-י"א

ימצאהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן יסבבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו: כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף יפרש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו:

He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye. As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth them on her pinions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

11 ימצאהו בארץ מדבר

"ימצאהו בארץ מדבר, ובתהו ילל ישמן". אדמו"ר הזקן קורא את המדבר כמצבה של הנפש האלקית, שנגררה אחרי הגוף החולף.

Deuteronomy 32:10 דברים ל"ב:י

ימצאהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן יסבבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו:

He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 כי חלק הוי עמו

"כי חלק הוי עמו, יעקב חבל נחלתו". אדמו"ר הזקן מפרש את ה"חלקי" כנשמה עצמה, שהיא חלק מהוי.

Deuteronomy 32:9 דברים ל"ב:ט

כי חלק Havayah עמו יעקב חבל נחלתו:

For the portion of the L-RD is His people, Jacob the lot of His inheritance

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 חלק אלוה ממעל

איוב מדבר על "חלק אלוה ממעל". החסידות מחילה את הביטוי על הנפש האלקית, ואדמו"ר הזקן נעזר בו כדי לבאר את "חלק הוי עמו".

Job 31:2 איוב ל"א:ב

ומה חלק אלוה ממעל ונחלת שדי ממרמים:

For what would be the portion of G-d from above, And the heritage of the Almighty from on high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב לא, ב.

פסקה 2

14 במרכבת יחזקאל כתיב פני . . לארבעתן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

א, י.

15 וביאור הענין שיחזקאל ראה

חלק מהקטע הזה מובא באותו מאמר, בשינויים ובהוספות.

הערת קה"ת

19 פנים בפנים דיבר ה' עמכם

משה מזכיר לישראל: "פנים אל פנים דיבר הוי' עמכם בהר, מתוך האש". אדמו"ר הזקן מפרש "פנים אל פנים" כהתגלות ללא כל ממוצע או לבוש.

Deuteronomy 5:4 דברים ה:ד'

פְּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

The L-RD spoke with you face to face in the mount out of the
—midst of the fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ה, ד.

20 פי פנים בפנים בלי שום אמצעות והתלבשות כלל

הנוסח שם מוסיף הערה: "עיין בעניין פנים בפנים ובעניין פנים אל פנים (שני ביטויים לפנים בפנים) בדרוש המתחיל ראה".

הערת קה"ת

בסח"מ מהר"ש נוסף הגהה: "ויע' מענין פב"פ ומענין פא"פ בד"ה (ראה)". ראה אוה"ת פ' ראה ע' תרמ. שם כרך ה ע' בילה ואילך. ובאוה"ת שה"ש ע' סב. ובהמשך תער"ב ח"ג ע' איתמו הגהה ארוכה.

21 וכל העם רואים את הקולות

במתן תורה "כל העם רואים את הקולות ואת הלפידים". חז"ל מפרשים זאת כראיית הנשמע, ואדמו"ר הזקן רואה בכך סימן לכך שהראייה והשמיעה לא היו מובחנות זו מזו.

Exodus 20:15 שמות כ:ט"ו

וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֵת־הַקֶּהֶר
עֲשׂוּ וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמָדוּ מֵרָחֵק:

And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כ, טו.

22 רואים את הנשמע ושומעים את הנראה

קה"ת מציינת שבמכילתא הנוסח הוא "ראו ושמעו את הנראה", ויש גורסים "את הנראה ואת הנשמע". לקוטי שיחות דן בהרחבה בקריאת המכילתא ומציין שהיא מלמדת שהם ראו ושמעו הן את הנראה והן את הנשמע.

הערת קה"ת

במכילתא הגירסא: רואין ושומעין הנראה. ויש שגורסים "רואין ושומעין הנראה והנשמע". בענין גירסת המכילתא בארוכה בלקו"ש ח"ו ע' 120, ושם מציין שמכאן משמע שהיו רואין ושומעין בין הנראה ובין הנשמע ע"ש.

23 ולכן כתיב . . ואין שום פירוד ח"ו בין ראייה לשמיעה

אור התורה מעתיק את הקטע הזה ומוסיף שהוא דומה לגילוי עצם הנשמה, שבו כל הכוחות כלולים יחד, והיא "מקיפה" ביחס לכוחות המלוכשים בגוף. כך, במתן תורה האיר אור מאצילות, שהיה מקיף ביחס לבריאה, יצירה ועשיה, שבה יש חלוקה ופירוד: ראובן הוא ראייה, שמעון הוא שמיעה.

הערת קה"ת

באוה"ת שמות כרך ז ע' ב'תצג מעתיק קטע זה ומוסיף "ור"ל ע"ד הגילוי ממהות הנפש עצמה שבה כלולים כל הכחות יחד שבחי' זו נק' סובב ומקיף לגבי החיות וכחות הנפש המלוכשים בכלי הגוף, וכך במ"ת האיר מבחי'

אצי' שנקי' מקיף וסובב לגביי' כ"ע שבכ"ע הוא התחלקות ופירוד ראובן ראי' שמעון שמיעה כו' ע"ש".

פסוקה 4

24 בד"ה אז ישיר ישראל

בעמוד ס"ג א' שבמאמר ההוא מסביר אדמו"ר הזקן שמלאך אינו יכול לשאת שתי שליחויות, ואילו כל מילה בתורה, הבאה מחכמתו של ה', כוללת את התורה כולה. שם הוא מפנה בחזרה למאמר הזה: במתן תורה "ראו את הנשמע ושמעו את הנראה", מפני שהתורה באה מחכמה עילאה, שבה אין חלוקה למדרגות.

הערת קה"ת

לעיל פ' חקת סג, א.

25 פני ארי' מחנה מיכאל . . תימנה

בוהר על במדבר מועמדים מחנות ישראל במדבר כנגד מחנות המלאכים: מחנה ראובן, שבדרום, מקביל למחנה מיכאל. קה"ת מציין זאת כמקור לכך שפני האריה הם מחנה מיכאל.

Zohar III, 118b זח"ג ק"ח, ב

הערת קה"ת

זח"ג ק"ח, ב.

26 כי מלאכיו יצוה

הוהר אומר ששני מלאכים הולכים עם האדם, אחד מימינו ואחד משמאלו: אם הוא זוכה, הם שומרים עליו, כפי שנאמר: "כי מלאכיו יצווה לך", ואם לא, הם מקטרגים עליו.

Zohar, Introduction 24:209-26:220 ספר הוהר, הקדמה כ"ד:ר"ט-
כ"ו:ר"כ

And this is the inner meaning of the text: Let there be lights in the firmament of heaven. The omission of the vau from the word emoroth (lights) points to complete unity, to the black light and the white light being only two manifestations of one indivisible light. The same is symbolised by the "white cloud by day" and the "cloud of fire by night" (Exod. 13, 21); the two phases of day and night are complementary to each other, both forming one whole, in order-as we read-
... "to give

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

27 כי מלאכיו יצוה

הוהר על וישלח פותח בפסוק זה, בהקשר לשליחת המלאכים בידי יעקב, ומסביר שמרגע שהאדם בא לעולם מלווה אותו היצר הרע כקטגור.

Zohar, Vayishlach 1:1-5 ספר הוהר, וישלח א:א-ה'

AND JACOB SENT MESSENGERS (lit. angels), ETC. R. Judah discoursed on the text: For he will give his angels charge over thee, to keep thee in all thy ways (Ps. 91, 11). 'According to the companions,' he said, 'the moment a child is born into the world, the evil prompter straightway attaches himself to him, and thenceforth brings accusations against him, as it says, "sin coucheth at the door" (Gen. 4, 7), the term "sin" being a designation of the evil prompter

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

28 כי מלאכיו יצוה

הוהר על מאמר על ארבעה מלאכים — מיכאל, גבריאל, נוראל ורפאל — היורדים עם האדם בזכות האבות ואדם הראשון, ועליהם נאמר: "כי

33 על כפים

הוזהר אומר שמי שעמל בתורה, כשיצא מן הגוף הזה, יהיה לראש על ארבע החיות, ועליהן נאמר: "על כפיים יישאונך".

Zohar, Bereshit 24:264-25:273 ספר הזהר, בראשית כ"ד:רס"ד-כ"ה:ער"ג

A further lesson can be derived from the words "and from there it parted": happy is the man who devotes himself to the Torah, for when G-d takes him from this body, from the four elements, he is detached from them and ascends to become the head of the four Hayyoth, as it is written, "and they shall bear thee on their hands" (Ps. 91, 12). AND THE L-RD GOD COMMANDED THE MAN, SAYING. It is agreed that the term "command" in the Scripture always has reference to ... the prohibition

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

44 כי מלאכיו יצוה לך . . על כפים ישאונך

הערת קה"ת מפנה Psalms 91:10 למילים האלה.

Psalms 91:10 תהילים צ"א:י

לֹא־תֵאָנֶה אֵלֶיךָ רָעָה וְנִגַע לֹא־יִקְרָב בְּאֵהָלְךָ:

There shall no evil befall thee, Neither shall any plague come nigh thy tent

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צא, י-יא.

35 כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך על כפים ישאונך

"כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך; על כפים יישאונך, פן תגוף באבן רגלך". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כקבלת הנשמה ועלייתה באמצעות המלאכים.

Psalms 91:11-12 תהילים צ"א:יא-י"ב

כִּי מַלְאָכָיו יִצְוּהוּ לְךָ לְשִׁמְרְךָ בְּכָל־דְּרָכֶיךָ: עַל־כַּפַּיִם יִשְׂאוּנְךָ פֶּן־תִּגָּף בְּאֶבֶן רִגְלְךָ:

For He will give His angels charge over thee, To keep thee in all thy ways. They shall bear thee upon their hands, Lest thou dash thy foot against a stone

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 תקנו חז"ל ברכות שלפני ק"ש

התניא שואל מדוע נקראות הברכות האלה ברכות קריאת שמע ומדוע תיקנו אותן דווקא לפניה; זהו אותו עניין שהקטע הזה משיב עליו באמצעות המלאכים המתוארים בברכות.

הערת קה"ת

ראה תניא פרק מט: ולמה קראו אותן ברכות ק"ש ולמה תקנו אותן לפניה דוקא, וראה בליקוט פירושים שם.

37 אם אין פניך הולכים כו'

לאחר חטא העגל אומר משה לה: "אם אין פניך הולכים [עמנו], אל תעלנו מזה", ומסרב להיות מונהג בידי מלאך. אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות שבימיו של משה האור הגיע באמצעות השכינה עצמה.

Exodus 33:15 שמות לג:ט"ו

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם־אֵין פְּנֶיךָ הֹלְכִים אֶל־תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:

And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

מלאכיו יצווה לך".

Zohar, Bo 12:192-14:202 ספר הזהר, בא י"ב:קצ"ב-י"ד:ר"ב

And because He killed all the firstborn of the "other side", He ordered that the firstborn of Israel should be redeemed, so that nothing of that "side" should cleave to them. In all things He watched over Israel like a father over his children. WITH BITTER HERBS THEY SHALL EAT IT... NEITHER SHALL YE BREAK A BONE THEREOF. The bitter herbs signify the Shekinah's exile with Israel in all their bitter afflictions in Egypt. Why were the bones of the Passover lamb not ... allowed to be broken? So that the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

29 כי מלאכיו יצווה

הוזהר על האזינו אומר שבכל מקום שישראל שוכנים ובכל מקום שהחכמים הולכים, הקדוש ברוך הוא נמצא איתם, ומצטט: "כי מלאכיו יצווה לך".

Zohar, Ha'Azinu 11:221-12:231 ספר הזהר, האזינו י"א:רכ"א-י"ב:רל"א

He replied: 'Of a truth wherever Israel dwell the Holy One, blessed be He, is among them, and wherever the wise of the generation walk the Holy One, blessed be He, walks with them. How do we know? From Jacob, of whom it is written, "And Jacob went on his way" (Gen. 22, 1), and then, "And Jacob said when he saw them, This is G-d's host". Now let us join one another and proceed, as I know we are going to the ... same place, to pay our respects to

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

30 גם כאן מלמדת הגמרא ששני מלאכים משרתים המלווים את האדם מעידים עליו, ומביאה את הפסוק "כי מלאכיו יצווה לך".

Taanit 11a:9 תענית י"א א:ט'

וְשָׂאֵמַר יֹאמֶר אֶדָם: מִי מַעֲיֵד בִּי? אֲבָנִי בֵּיתוֹ שֶׁל אֶדָם וְקוֹרוֹת בֵּיתוֹ שֶׁל אֶדָם מַעֲיֵדִים בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אָבֵן מִקִּיר תִּזְעַק וְכַפִּיס מַעַץ יַעֲנֶנּוּהָ". דְּבִי רַבִּי שִׁילָא אָמַר: שְׁנֵי מַלְאָכָי הַשָּׂרָת הַמְלֻזִּין לוֹ לְאֶדָם, הֵן מַעֲיֵדִין עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מַלְאָכָיו יִצְוּהוּ לְךָ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

31 הגמרא דורשת את הפסוקים מתהילים צ"א כברכות, ובהן: "כי מלאכיו יצווה לך לשמרך בכל דרכיך; על כפיים יישאונך".

Sanhedrin 103a:15 סנהדרין ק"ג א:ט"ו

עַד קָאן בְּרַכּוֹ אֲבִיו, מִקָּאן וְאֵילַךְ בְּרַכְתּוֹ אָמֵו. "כִּי מַלְאָכָיו יִצְוּהוּ לְךָ לְשִׁמְרְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ. עַל כַּפַּיִם יִשְׂאוּנְךָ וְגוֹי. עַל שַׁחַל וּפְתָן תִּדְרֹךְ וְגוֹי".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

32 רבי זריקא אומר ששני מלאכים משרתים המלווים את האדם מעידים עליו, כפי שנאמר: "כי מלאכיו יצווה לך".

Chagigah 16a:17 חגיגה ט"ז א:י"ז

וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים: נִשְׁמַתּוֹ שֶׁל אֶדָם מַעֲיֵדָה בּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "מִשְׁכַּבְתָּ חִיקָךְ שְׁמוֹר פְּתָחִי פִּיד", (אִי זֶה הִיא דְּבַר שְׁשׁוּכָכָת) [אִי זֶה הוּא דְּבַר שְׁשָׁרוּי] בְּחִיקוֹ שֶׁל אֶדָם — הוּי אוֹמֵר: זֶה נִשְׁמָה. רַבִּי זְרִיקָא אָמַר: שְׁנֵי מַלְאָכָי הַשָּׂרָת הַמְלֻזִּין אוֹתוֹ, הֵן מַעֲיֵדִין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מַלְאָכָיו יִצְוּהוּ לְךָ לְשִׁמְרְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ". וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים: אֲבָרִי שֶׁל אֶדָם מַעֲיֵדִין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתֶּם עַד־נָאֵם ה' וְנָאֵי אֵלִי".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
שמות לג, טו.

38 עתה באתי

לפני כיבוש יריחו מופיע מלאך ליהושע ואומר: "אני שר צבא הוי", עתה באתי". אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות שלאחר משה קיבלו ישראל באמצעות מלאכים.

Joshua 5:14 יהושע ה':י"ד

וַיֹּאמֶר לֹא כִּי אֲנִי שַׂר־צְבָאֵהִי עִתָּהּ בָּאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פְּנֵיו אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מַה אֲדֹנָי מְדַבֵּר אֵלֶיךָ:

And he said: 'Nay, but I am captain of the host of the L-RD; I am now come.' And Joshua fell on his face to the earth, and bowed down, and said unto him: 'What saith my lord unto his servant'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 בדי"ה כי תצא

שם מסביר אדמו"ר הזקן שכדי להמשיך את "האש שלמעלה", האדם מתבונן בשורש נפשו ובהמית במרכבה העליונה, בכך שברואיה בטלים ונשרפים להיכלל באור ה'; ואז גם על הנפש הבהמית מאיר אור האהבה. משום כך תיקנו אנשי כנסת הגדולה את הברכות שלפני קריאת שמע — שתיים לפנייה.

הערת קה"ת

לעיל כי תצא לד, ד.

40 ביהושע א"ל המלאך עתה באתי

התלמוד מסביר את דברי המלאך ליהושע: ישראל התרשלו בהקרבת קרבן התמיד של בין הערביים, וכעת בלימוד התורה; וכשנשאל בשביל איזה מהם בא, השיב המלאך: "עתה באתי".

Megillah 3a:21 מגילה ג' א"כ"א

אָמַר לוֹ: אָמַשׁ בְּשִׁלְתָּם תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרָבִים, וְעַכְשֵׁיו בְּשִׁלְתָּם תְּלִמּוּד תּוֹרָה. אָמַר לוֹ: עַל אִיזָה מֶהוּ בָּאתָ? אָמַר לוֹ: "עִתָּהּ בָּאתִי", מִיָּד: "וַיֵּלֶן יְהוֹשֻׁעַ בְּלִילָה הַהוּא בְּתוֹךְ הָעֵמֶק", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

He said to him: This evening you neglected the regular afternoon sacrifice, and now you have neglected the study of the Torah. Joshua replied: For which of them did you come? He answered: I have come now. Straightway, "Joshua spent that night in the midst of the valley [ha-emek]" (Joshua 8:9), and R. Yohanan said

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

ה, יד. וראה מגילה ג, א.

פסקה 5

41 סולם מוצב ארצה

יעקב חלם על סולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ועל מלאכי אלקים עולים ויורדים בו. אדמו"ר הזקן מפרש את הסולם כנשמות ישראל.

Genesis 28:12 בראשית כ"ח:י"ב

וַיַּחְלֶם וַהֲנֶה סֹלֶם מָצָב אֶרְצָה וְרֹאשׁוֹ מֵגִיעַ הַשְּׁמַיִמָּה וַהֲנֶה מַלְאָכֵי אֱלֹקִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ:

And he dreamed, and behold a ladder set up on the earth, and the top of it reached to heaven; and behold the angels of G-d ascending and descending on it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
בראשית כח, יב.

42 סולם מוצב ארצה

הזוהר מפרש את הסולם שבחלום יעקב כ"מוצב ארצה" בשכינה התחתונה, ומגיע ל"שמים" באמא עילאה, ועליו מלאכי אלקים עולים ויורדים.

Zohar, Vayikra 40:278-41:285 ספר הזוהר, ויקרא מ':ער"ח-מ"א:רפ"ה

43 סולם מוצב ארצה

רעיא מהימנא מכנה את הסולם "רוח החיים", כיסא לשם, שממנו נחצבו כל נשמות ישראל.

Zohar, Nasso 4:49-59 ספר הזוהר, נשא ד':מ"ט-נ"ט

44 ישראל עלו במחשבה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ב"ר רפ"א. ע"ל מטות (פ"ג, ג). וש"נ. [כ].

45 ישראל עלו במחשבה

שישה דברים קדמו לכריאת העולם: מהם נבראו, ומהם "עלו במחשבה" להיברא, וישראל ביניהם. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות ששורש ישראל גבוה משורש המלאכים.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א':ד

... "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש ושמנו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י): "כענבים במדבר וגו'" ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קנית קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו'" שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו לעולם וגו' [לפני שמש ינון שמו]" רבי אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) "בטרם הרים יולדו" ואותה השעה (שם, ...

In the beginning, G-d created" - six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

46 חיות המלאכים מרוח פיו ית'

"בדבר הוי' שמים נעשו, וברוח פיו כל צבאם". קה"ת מציין כאן שמקור חיותם של המלאכים הוא "רוח פיו".

Psalms 33:6 תהילים ל"ג:ו

בְּדָבָר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל־צִבְיָאָם:

By the word of the L-RD were the heavens made; And all the host of them by the breath of His mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה תהלים לג, ו.

47 קדוש קדוש הוי צבאות מלא כל הארץ כבודו

השרפים קוראים זה לזה: "קדוש, קדוש, קדוש הוי צבאות; מלא כל הארץ כבודו". אדמו"ר הזקן מפרש את ה"קדוש" המשולש כהמשכת הקדושה דרך המדרגות, באמצעות המלאכים.

Isaiah 6:3 ישיעיהו ו'ג'

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 קדש ישראל לה'

"קדוש ישראל להוי", ראשית תבואתה". אדמו"ר הזקן מפרש את "קדוש" כקדושה העליונה עצמה, שורש נשמות ישראל.

Jeremiah 2:3 ירמיהו ב'ג'

קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית תְּבוּאָתָה כָּל־אֲכָלְיוֹ יֶאֱשָׁמוּ רָעָה תֵּבֵא אֶלֵיהֶם נְאֻם־ה'

Israel is the L-RD'S hallowed portion, His first-fruits of the increase; all that devour him shall be held guilty, evil shall come upon them, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיה ב, ג.

49 אכלתי יערי עם דבשי

"באתי לגני... אכלתי יערי עם דבשי". את יערי קוראים כרומם למלאכים, המתרוממים יחד עם נשמות ישראל.

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה'א'

בָּאתִי לְגַנִּי אֲחֹתִי כָלָה אֶרִיתִי מוֹרִי עִם־בִּשְׁמִי אֲכַלְתִּי יַעְרִי עִם־דְּבָשִׁי שְׁתִּיתִי יַיִן עִם־חֶלְבִי אָכְלוּ רַעִים שְׁתּוּ וְשָׁכְרוּ דוֹדַי:

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gathered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ה, א.

50 כמ"ש כמ"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בשה"ש לקמן ד"ה באתי לגני פ"ב ובביאור פ"ב [כ].

51 ואהבת בכל לבבך ובכל נפשך

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". "ובכל נפשך" נקרא כרומם למסירות הנפש של הנשמה באמירת שמע.

Deuteronomy 6:5 דברים ו'ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 אליך ה' נפשי אשא

"אליך ה' נפשי אשא": עליית הנשמה אל מקורה באמירת שמע.

Psalms 25:1 תהילים כ"ה:א'

לְדָוִד אֵלֶיךָ ה' נַפְשִׁי אָשָׂא:

.of David. Unto Thee, O L-RD, do I lift up my soul [A Psalm]

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כה, א.

פסקה 6

53 ואתה נפחתה בי כו'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת אלקי נשמה.

54 ואתה נפחתה בי כו' ואתה עתיד ליטלה ממני

התלמוד מביא את הברכה הנאמרת עם הקימה: "אלוקיי, הנשמה שנתת בי טהורה... אתה נפחת בי... ואתה עתיד ליטלה ממני". אדמו"ר הזקן מפרש את "ליטלה" כחזרת הנשמה למקורה.

Berakhot 60b:4 ברכות ס' ב:ד'

כִּי מִתְעַר אֹמֵר: "אֱלֹקִי, נִשְׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי טְהוֹרָה. אַתָּה יִצְרָתָה בִּי, אַתָּה נִפְחַתָּה בִּי, וְאַתָּה מְשַׁמְרָה בְּקִרְבִּי, וְאַתָּה עֹתִיד לִישָׁלָה מִמֶּנִּי וּלְהַחְיֶיהָ בִּי לְעֹתִיד לְבָא. כָּל זְמַן שֶׁהַנִּשְׁמָה בְּקִרְבִּי מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹקִי וְאֵלֶיךָ אֲבֹתַי, רַבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים, אָדוֹן כָּל הַנִּשְׁמוֹת. כְּרוֹךְ אַתָּה ה', הַמַּחְזִיר נִשְׁמוֹת לְפָנֶיךָ מֵתִים".

When he awakens he says : "O my G-d, the soul which Thou hast given me is pure. Thou didst create it within me, Thou didst breathe it into me, Thou preservest it within me, and Thou wilt take it from me, but wilt restore it unto me here-after. So long as the soul is within me, I will give thanks unto Thee, O L-rd my G-d and G-d of my fathers, Sovereign of all worlds, L-rd of all souls. Blessed art Thou, O L-rd, Who ... restorest souls unto dead

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

55 ולאשתאבא בגופא דמלכא

הוזהר מדבר על הרוח שיש לטהר ולתקן "כדי שתיכלל בגופו של המלך". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי לתיאור הכללת המלאכים באחדות העליונה.

Zohar I, 217b זח"א ריו, ב

הערת קה"ת

זח"א ריו, ב. ע"ל ראה כה, א [כ].

56 מלשון נושר

לקסיקון קבלי המסודר לפי ערכים; קה"ת מפנה לערך "נשר" כדי לקרוא "נשר" במשמעות "נושר".

הערת קה"ת

ראה קהלת יעקב בערך נשר.

57 וישוב אל ה' וירחמהו

"יעזוב רשע דרכו... וישוב אל הוי' וירחמהו". הרחמים, אומר אדמו"ר

הזקן, הם על הניצוץ האלקי שנפל.

Isaiah 55:7 ישעיהו נ"ה:ז

יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתי וישב אל-ה' וירחמיהו ואל-אלקינן
כי-ירבה לסלוח:

Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the L-RD, and He will have compassion upon him, And to our G-d, for He will abundantly pardon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נה, ז.

58 מאיגרא רמה

כאשר רבי קרא את הפסוק "השליך משמים ארץ" שבמגילת איכה, נפלה המגילה מידו והוא אמר: "מגן גבוה לבור עמוק". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי לתיאור הניצוץ האלקי שנפל לתוך הגוף.

Chagigah 5b:16-17 חגיגה ה' ב:ט"ז-י"ז

רבי הוה נקיט ספר קינות וקא קרי בגויה, כי מטא להאי פסוקא "השליך משמים ארץ" — נפל מן ידיה, אמר: מאיגרא רם לבינא עמיקתא. רבי ורבי חייא הוו שקלי ואזלי באורחא, כי מטו לההוא מתא, אמרי: איכא צורבא מרבנן הכא? נזיל וניקביל אפיה. אמרי: איכא צורבא מרבנן הכא, ומאור עיניו הוא. אמר לקה רבי חייא לרבי: תיב את, לא תולול בנשיאותך. איזיל אנא ואקביל אפיה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

59 ויניחהו בגי' לעבדה ולשמרה

האדם הונח "בגן עדן לעבדה ולשמרה". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כחובה לשמור על גילוי האלקות שבנשמה.

Genesis 2:15 בראשית ב:ט"ו

ויקח ה' אלקים את-האדם ויניחהו בגן-עדן לעבדה ולשמרה:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, טו.

60 ושכר מצוה

בן עזאי מלמד ש"שכר מצווה — מצווה". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כך: המצווה עצמה, האלקות שהיא ממשיכה אל תוך הנשמה, היא השכר.

Pirkei Avot 4:2 משנה אבות ד':ב'

בן עזאי אומר, הוי רץ למצוה קלה כבחמורה, ובורח מן העברה. שומצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. ששכר מצוה, מצוה. ושכר עברה, עברה:

Ben Azzai said: Be quick in performing a minor commandment as in the case of a major one, and flee from transgression; For one commandment leads to another commandment, and transgression leads to another transgression; For the reward for performing a commandment is another commandment and the reward for committing a transgression is a transgression

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

61 ושכר מצוה הוא המצוה בעצמה

תניא, פרק לט, דן בגובה שאליו עולות התורה והמצוות של האדם ובמקום שבו נחה נשמתו בגן עדן, בהתאם לאהבה וליראה שבהן נעשו. קה"ת מפנה לשם בהקשר של כך ששכר המצווה הוא המצווה עצמה.

הערת קה"ת

ראה אבות פ"ד, מ"ב. ולהעיר ג"כ מתניא פל"ט.

62 מצות אנשים מלומדה

ה' מוכיח עם ש"יראתם אותי מצוות אנשים מלומדה". אדמו"ר הזקן מחיל זאת על מצוות שנעשות מתוך הרגל.

Isaiah 29:13 ישעיהו כ"ט:י"ג

ויאמר אדני יצן כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני ותהי יראתם אתי מצוות אנשים מלומדה:

And the L-rd said: Forasmuch as this people draw near, and with their mouth and with their lips do honour Me, But have removed their heart far from Me, And their fear of Me is a commandment of men learned by rote

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 צדיקים יושבים . . ונהנין מזיו השכינה

רב היה אומר שבעולם הבא אין אכילה ושתייה; אלא הצדיקים יושבים ועטורתיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה.

Berakhot 17a:12 ברכות י"ז א:י"ב

מרגלא בפומיה דרב: לא כעולם הזה העולם הבא. העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטורתיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, שצאמר: "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו".

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the world to come. In the world to come there is neither eating nor drinking; no procreation of children or business transactions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, And did .eat and drink" (Exod. xxiv. II)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יז, א.

64 בדיה להבין . . כפי חיי שרה

המאמר שואל כיצד שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יכולה להיות טובה מכל חיי העולם הבא, כאשר מטרותם היא לעשות לבושים לנשמה כדי שתיהנה שם מזיו השכינה. הוא מסביר שזיו השכינה בעולם הבא שונה מכוח החיים המתפשט בעולמות, שאינו מורגש.

הערת קה"ת

תו"א טז, א.

65 ולעזי עשה אלקים

"ה' עשה את זה לעומת זה". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על שני כיווני המחשבה: מחשבה הנמשכת מה, או מהצד האחר.

Ecclesiastes 7:14 קהלת ז:י"ד

ביום טובה יהיה כטוב וביום רעה ראה גם את-זה לעמת-זה עשה האלקים על-דברת שלא ימצא האדם אחריו מאומה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity consider; G-d hath made even the one as well as the other, to

KEEP [AND HEAR (understand) ALL THESE WORDS שמר implies (שמר the word) WHICH I COMMAND THEE] — This the studying of the oral law — that you must keep it within you that it should not be forgotten, just as it is said, (Proverbs 22:18) “[And apply thy heart unto my knowledge] them within (תשמרם) for it is a pleasant thing if thou keep thee”, and only if thou learnest is it possible that thou wilt understand and fulfil the commands, but one who is not ... amongst those who study

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

70 כי טוב לגנוז

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
זח"א (מה, סע"ב) כי טוב לגנוז אותו. [כ].

71 וירא אלקים כי טוב לגנוז

רבי אבא דורש את הפסוק "וירא אלקים את האור כי טוב" — "טוב לגנוז": האור הראשון נגנוז.
Zohar, Bereshit 70:139-148 ספר הזהר, בראשית ע':קל"ט-קמ"ח
AND GOD SAW THE LIGHT AND DIVIDED. Said R. Isaac: 'This implies, as we have explained, that he foresaw the works of the wicked and stored the light away.' R. Abba said: 'He saw its radiance flashing from one end of the world to the other, and concluded that it was better to store it away in 'order that sinners might not have the benefit of it'.
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

72 גנוז בתורה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ע' במדבר (יח, ד) וצ"י אדמו"ר ע"ז מתרומה (קמט, ריש א) וכן משמע מזה"א מז, א ד"ה ויכולו. [כ].

73 גנוז בתורה

בוהר על פרשת תרומה נאמר שאילו האור הראשון היה נגנוז לגמרי, העולם לא היה יכול להתקיים; הוא נגנוז ונורע כורע, ובכל מקום שאנשים עמלים בתורה בלילה יוצא חוט מאותו אור גנוז.
Zohar, Terumah 37:415-38:424 ספר הזהר, תרומה ל"ז:תט"ו-
ל"ח:תכ"ד
Said R. Judah: 'Had it been hidden away altogether, the world would not have been able to exist for one moment. But it was only hidden like a seed which generates others, seeds and fruits, and the world is sustained by it. There is not a day that something does not emanate from that light to sustain all things, for it is with this that the Holy One nourishes the world. Moreover, whenever the Torah is studied by night, a ... little thread of this hidden light steals down and plays

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

74 יפול הנופל ממנו

"כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, ולא תשים דמים בביתך כי יפול הנופל ממנו". אדמו"ר חזק שואל את המילים האלה כדי לתאר את

.the end that man should find nothing after him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
קהלת ז, יד.

66 כי לא מחשבותי מחשבותיכם

"כי לא מחשבותי מחשבותיכם, ולא דרכיכם דרכי". אדמו"ר חזק קורא זאת כתנאי: כאשר דרכיכם אינן דרכי, מחשבותי אינן מחשבותיכם.
Isaiah 55:8 ישעיהו נ"ה:ח
כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם ה'
For My thoughts are not your thoughts, Neither are your ways My ways, saith the L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
ישע"י נה, ח.

פסקה 7

67 כל חד לפום שיעורא דילי

על הפסוק "נודע בשערים בעלה" אומר הוהר שהקדוש ברוך הוא נודע לכל אדם לפי מה שהוא משער בלבו, כל אחד לפי מידת יכולתו להידבק בו. אדמו"ר חזק משתמש ברעיון זה ביחס לאהבתו של כל אדם "לפי שיעורו שלו".
Zohar I, 103a זח"א קג, א
הערת קה"ת
זח"א קג, א. ב.

פסקה 8

68 כדאיתא בספרים שמור זה משנה

הגמרא דורשת את הפסוק "את החוקים ואת המשפטים... אשר תשמרון": "אשר תשמרון" — זו משנה. קה"ת מביאה זאת כדרשה דומה.
Kiddushin 37a:4-5 קידושין ל"ז א:ד-ה'
מנא הני מילי? דתנו רבנן: "אלה החוקים" — אלו המדרשות. "והמשפטים" — אלו הדינים. "אשר תשמרון" — זו משנה. "לעשות" — זו מעשה. "בארץ" — יכול כל המצות כולן לא יהו נזהגים אלא בארץ? תלמוד לומר: "כל הימים אשר אתם חיים על האדמה". אי כל הימים, יכול יהו נזהגים בין בארץ בין בחוצה לארץ? תלמוד לומר: "בארץ".
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)
הערת קה"ת
ראה ע"ז קידושין לז, א. "תשמרון זו משנה". וראה לעיל פ' פנחס עו, ב. ובפ' ואתחנן י, א ושי"נ. ובאוה"ת פ' האזינו ע' איתרפב. ע' לעיל בואתחנן (י, א). ושי"נ, מרשי"י ראה (יב, כח). ומ"ש ספרים א"י [איני יודע]. [כ].

69 שמור זה משנה

על "שמור ושמעת" מפרש רש"י: "שמור" היא משנה, שעליך לשמור בקרבך כדי שלא תשכח אותה. כאן מפנה קה"ת לדברי אדמו"ר חזק "כמו שנמצא בספרים".
Rashi on Deuteronomy 12:28 רש"י על דברים י"ב:כ"ח
שמר. זו משנה שאתה צריך לשמרה בבטנה שלא תשכח, כענין שנאמר (משלי כ"ב) "כי נעים כי תשמרם בבטנה", ואם שנית אפשר שתשמע ותקיים, הא כל שאינו בכלל משנה אינו בכלל מעשה (ע"י ספר): את כל הדברים. שתהא חביבה עליך מצוה קלה כמצוה חמורה (שם): הטוב. בעיני השמים: והישר. בעיני אדם:

השמירה על אור האהבה, שלא ייפול.

Deuteronomy 22:8 דברים כ"ב:ח

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא־תשים דמים בביתך כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ:

When thou buildest a new house, then thou shalt make a parapet for thy roof, that thou bring not blood upon thy house, if any man fall from thence

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75 וימצאנו אחר

אור התורה מבאר את "ואחר ימצאנה": על ידי כך נמשכת ההשפעה לכוחות החיצוניים.

הערת קה"ת

"דהיינו שעיינו יורד השפע לחיצונים" — אוה"ת האזינו ע' איתרפב.

76 בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי

"שמעו שמים... בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי". אדמו"ר הזקן מפרש את "פשעו בי" כהתרשלות בשמירה על הניצוץ האלקי.

Isaiah 1:2 ישעיהו א'ב'

שְׁמַעו שָׁמַיִם וְהָאֲרֶץ כִּי ה' דִּבֶּר בָּנִים גְּדַלְתִּי וְרֹמַמְתִּי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי:

Hear, O heavens, and give ear, O earth, For the L-RD hath spoken: Children I have reared, and brought up, And they have rebelled against Me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"א, ב.

77 ועובר על פשע

באידרא רבא, התיקון השלישי בוקן העליון הוא שביל שמתחת לאף, שבו אין שערות צומחות, משום שנאמר "ועובר על פשע" — שביל שנועד לעבור בו.

Zohar, Idra Rabba 13:123-15:134 ספר הזהר, האדרא רבא י"ג:קכ"ג-ט"ו:קל"ד

78 ועובר על פשע

בוהר על פרשת ויגש נאמר שעוונות העולם אינם עוברים ונמחלים עד שהם מתחברים יחד כאחד, ושם מובא הפסוק "ועובר על פשע".

Zohar, Vayigash 3:26-5:36 ספר הזהר, ויגש ג'כ"ו-ה':ל"ו

79 בדיה להבין פי הפסוק מי אל כמוך

המאמר מבאר את "מי אל כמוך" כשלוש עשרה המידות: "אל" היא מידת החסד, הנמשכת ללא גבול מאור אין סוף ועד למקום הנמוך ביותר. "נושא עוון" מעלה את מה שעדיין נמצא בדרגת עוון; אך פשע, בהיותו גס יותר, אינו יכול לעלות, והחסד אינו יכול לרדת אליו. לכן ה' "עובר על פשע" — מדלג עליו, כדי שלא יפסיק את ההמשכה.

הערת קה"ת

ראה לעיל ס, ד (ושם ההתחלה: להבין ענין הפסוק. אולם בסי מאמרי אדה"ז — הקצרים הנסמך לעיל בהמ"מ שם ההתחלה: להבין פי הפסוק. וראה גם להלן דרושים לשמע"צ פה, רע"ב. פז, רע"ד).

80 אם צדקת מה תתן לו

"אם צדקת מה תיתן לו, או מה מידך יקח?" בדרגה שלמעלה מהשתלשלות

העולמות, אין הבדל בין צדקות לחטא.

Job 35:7 איוב ל"ה:ז

אם־צִדְקַת מַה־תִּתֶּנּוּ לוֹ אוֹ מַה־מִּידָךְ יִקַּח:

If thou be righteous, what givest thou Him? Or what receiveiveth He of thy hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב לה, ז.

81 ועיי בחיי תשובה . . יורישנו א-ל

הקטע מצוטט באור התורה על נביאים וכתובים.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת נ"ך ע' תרסג.

82 חיל בלע ויקיאנו ומבטנו יורישנו אל

"כלע עושר ויקיאנו; ה' יורישנו מבטנו" — נאמר על הרווחים שהרשע השיג שלא ביושר. אדמו"ר הזקן מיישם זאת על הקליפה, שנאלצת לוותר על הניצוץ האלקי.

Job 20:15 איוב כ':ט"ו

חֵיל בִּלַּע וַיִּקְאֲנוּ מִבֶּטְנוֹ יִרְשֵׁנוּ אֵל:

He hath swallowed down riches, and he shall vomit them up again; G-d shall cast them out of his belly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 (פי) שעיי הגילוי . . שעיי נאמר מי א-ל כמוך

קה"ת מפנה לאור התורה על בראשית, לביאור זה על שלוש עשרה המידות ועל "מי אל כמוך".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בראשית כרך ד תתכט, ב.

84 א-ל רחום וחנון כו'

שלוש עשרה מידות הרחמים מתחילות במילים "הוי הוי", אל רחום וחנון". השם אל קושר אותן ל"מי אל כמוך" וגם ל"אל יורישנו מבטנו".

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו'

וַיַּעֲבֹר ה' עַל־פְּנֵיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לד, ו.

85 בדיה כי תצא

שם "כי תצא למלחמה" מתפרש כמלחמת הנשמה בין צד אחד לצד האחר; אז האדם הוא "על אויבך" — בנקודת הלב, שאליה הם אינם יכולים להגיע. "ושבית שביו" פירושו שהרע נהפך לטוב באמצעות הסרת הלבושים המלוכלכים.

הערת קה"ת

לעיל לו, א "בענין ושבית שביו שנתהפך הרע לטוב בהסרת הבגדים הצואים כו'" — אוה"ת בראשית כרך ד דף תתל, א.

86 אלו עשיית

הגמרא מפרשת את "דרשו הוי' בהימצאו" כעשרת הימים שבין ראש השנה

ליום הכיפורים.

Rosh Hashanah 18a ראש השנה י"ח א

הערת קה"ת

ר"ה יח, א.

87 פ"י שבח"י ניצוץ אלקות

הביאור הזה מצוטט באור התורה; בכרך שיר השירים נוסף: "כלומר, על ידי הגילוי מבחינת מ"י אל כמוך".

הערת קה"ת

מובא באה"ת ש"ש ע' א'תרו. ושה"ש כרך א ע' רסט "והיינו ע"י הגילוי מבחינת מ"י א-ל כמוך".

88 ובקשתם משם

"ומשם תבקשו את הוי' אלקיך ומצאת, כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך".

Deuteronomy 4:29 דברים ד:כ"ט

ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך:

But from thence ye will seek the L-RD thy G-d; and thou shalt find Him, if thou search after Him with all thy heart and with all thy soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 קרוב הדבר מאד

"כי קרוב אליך הדבר מאד, בפ"ך ובלבבך לעשותו". אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק זה כדי לבטא את קרבת ה' בימים אלה.

Deuteronomy 30:14 דברים ל:יד

כי קרוב אליך הדבר מאד בפ"ך ובלבבך לעשותו:

But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 נזכר בתו' . . שהשי"ח חייב על הפשיעה

הגמרא דנה בארבעת סוגי השומרים ובפרשיות התורה העוסקות בכל אחד מהם; הפרשה הראשונה עוסקת בשומר חנם. שומר חנם חייב על פשיעה, ואדמו"ר הזקן מחיל זאת על השמירה על הניצוץ האלקי.

Bava Metzia 94b בבא מציעא צ"ד ב

Exodus 22:6 שמות כ"ב:ו'

כי יתן איש אל-רעהו כסף אוכלים לשמר וגנב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שניים:

If a man deliver unto his neighbour money or stuff to keep, and it be stolen out of the man's house; if the thief be found, he shall pay double

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ב"מ צד, ב. ע"פ שמות כב, ו ואילך. בסה"מ תקס"ד ע' רכא מבואר זה באריכות יותר "דהיינו כמו שומר חנם שהי"ב בפשיעה, הענין הוא לפי שלא שמר היטב את הגנוז ונפקד בידו לתתו בכלי תוך כלי כו', ונק' פושע כאשר תאבד ויגנבו גנבים וכדומה, וכמו"כ אנו אומרים מחל לנו מלכנו כי פשענו פי' פשענו בשמירת האור האלקי לתתו בכלים מכלים שונים"

91 מ"א-ל כמוך נושא גוי

"מ"א-ל כמוך נושא עוון ועובר על פשע לשארית נחלתו". המאמר קושר זאת לשלוש עשרה מידות הרחמים ודורש זאת כמדרגה שבה אין מקום

לפשע.

Micah 7:18 מיכה ז:י"ח

מי-אל כמוך נשא עון ועבר על-פשע לשארית נחלתו לא-החזיק לעד אפו כי יחפץ חסד הוא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, יח.

92 ממעמקים קראתיך ה'

"שיר המעלות: ממעמקים קראתיך, הוי'". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כתשובה מעומק הלב.

Psalms 130:1 תהילים ק"ל:א

שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה'

A Song of Ascents. Out of the depths have I called Thee, O L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קל, א.

93 דרשו ה' בהמצאו

"דרשו הוי' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב". חז"ל מיישמים זאת על עשרת ימי תשובה.

Isaiah 55:6 ישעיהו נ"ה:ו'

דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב:

Seek ye the L-RD while He may be found, Call ye upon Him ;while He is near

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נה, ו.

94 ויאמר ה' לדג ויקא את יונה

"ויאמר הוי' לדג, ויקא את יונה אל היבשה": דימוי לקליפה המשיבה את מה שבלעה.

Jonah 2:11 יונה ב:י"א

ויאמר Havayah לדג ויקא את יונה אל היבשה:

And the L-RD spoke unto the fish, and it vomited out Jonah upon the dry land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יונה ב, יא.

95 הערת קה"ת מפנה לLeviticus 6:1-8:36 למילים האלה.

Leviticus 6:1-8:36 ויקרא ו-א-ח:ל"ו

פסקה 9

96 דרך הנשר בשמים

בין הדברים המופלאים מכדי לדעת נמצא "דרך הנשר בשמים". אדמו"ר

102 מטי ולא מטי

בתיאור האור הראשון של הבריאה, הוזהר מדבר על אור ש"מגיע ואינו מגיע".

Zohar, Bereshit 5:28-38 ספר הזהר, בראשית ה':כ"ח-ל"ח

When the first point had developed from it, it showed itself upon it, touching and yet not touching it. When it expanded, it emerged into being, and thus was light (awr) left from ether (awir); and this is what we mean by saying that it "had been" previously; and so it remained. It went up and was stored away, and there was left of it one dot, which continually approaches by invisible paths the other point, touching and yet not touching, illuminating it in the manner of the ... first point

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

103 מטי ולא מטי

הוזהר מתאר את המחשבה העליונה המשתוקקת להאיר, ואת האור ש"מגיע ואינו מגיע".

Zohar, Noach 15:121-16:131 ספר הזהר, נח ט"ו:קכ"א-ט"ז:קל"א

It is the desire of the upward-striving thought to pursue after this and to be illumined by it. In the process a certain fragment is detached, and from that fragment, through the pursuit of the upward-striving thought, which reaches and yet does not reach it, there is a certain illumination. The upward-striving thought is thus illumined by a light undisclosed and unknowable even to that thought

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

104 ונגעה עד הנפש

דברי ירמיהו, "והחרב הגיעה עד הנפש", מובאים כאן בהשאלה כדי לתאר גילוי אלוקות הנוגע בנפש, אך עדיין אינו נכנס לפנימיותה.

Jeremiah 4:10 ירמיהו ד':י'

וְאָמַר אֱלֹהֵי אֲדֹנָיִי ה' אֲכֹן הִשָּׂא הַשָּׂאָה לְעַם הַזֶּה וְלִירוּשָׁלַם לֵאמֹר שְׁלוֹם יִהְיֶה לָכֶם וְנִגְעָה חֶרֶב עַד־הַנֶּפֶשׁ:

Then said I: 'Ah, L-rd GOD! surely Thou hast greatly deceived this people and Jerusalem, saying: Ye shall have 'peace; whereas the sword reacheth unto the soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

105 כל עצמותי תאמרנה

"כל עצמותי תאמרנה: הוי, מי כמוך?" אלוקות החודרת לעצם הווייתו של האדם, דבר שהשלב הראשון עדיין אינו מגיע אליו.

Psalms 35:10 תהילים ל"ה:

כָּל־עֲצָמוֹתַי תֹּאמַרְנָה הַיָּיָהּ מִי־כִמוֹךָ מִצִּיל עֲנִי מִחֶזֶק מִמֶּנּוּ וְעֲנִי וְאֶבְיוֹן מִגָּזְלוֹ:

All my bones shall say: 'L-RD, who is like unto Thee, Who delivereth the poor from him that is too strong for him, Yea, 'the poor and the needy from him that spoileth him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לה, י.

הזקן מפרש זאת כחמלתו של הנשר, ההולכת ומתעלה עוד ועוד.

Proverbs 30:19 משלי ל':י"ט

דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דֶּרֶךְ נָחַשׁ עֲלֵי־צוּר דֶּרֶךְ־אֲנִיָּה בְּלִבִּים וְדֶרֶךְ גִּבּוֹר בְּעֵלְמָה:

The way of an eagle in the air; The way of a serpent upon a rock; The way of a ship in the midst of the sea; And the way .of a man with a young woman

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ל, יט.

97 דרך הנשר בשמים

רבי שמעון מסביר את "דרך הנשר בשמים": "בשמים" פירושו במידת הרחמים, שכן הנשר מרחם על גוזליו. אדמו"ר הזקן מצטט דף זה כמקור לכך ש"שמים" הם תפארת דאצילות.

Zohar, Yitro 15:277-17:286 ספר הזהר, יתרו ט"ז:ע"ז-י"ז:רפ"ו

YE HAVE SEEN WHAT I DID UNTO THE EGYPTIANS. AND HOW I BARE YOU ON EAGLES' WINGS. What do "eagles' wings" denote? According to R. Judah, the "eagles" are a symbol of mercy, as it says: "As an eagle stirreth up her nest, fluttereth over her young, spreadeth abroad her wings, taketh them, beareth them on her wings, so the L-rd..." (Deut. 32, 11). As the eagle watches lovingly over its own young, but is cruel towards others, so does the Holy One ... manifest His loving mercy to Israel and

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

98 בדי"ה כי המצוה הזאת

המאמר על "כי המצוה הזאת" מפרש את "לא נפלאה היא ממך" כאור הפנימי, ממלא כל עלמין, המלוכב בתוך נשמות ישראל עצמן, ואת "ולא רחוקה היא" כאור המקיף, סובב כל עלמין, שאינו מתלבש בפנים אלא מאיר מסביב. המקור מובא כאן כדי להסביר את "לא בשמים היא" ואת הקשר בין "שמים" לתשובה.

הערת קה"ת

לעיל מו, א.

99 לא בשמים היא

על המצווה אומר משה: "לא בשמים היא". המאמר המצוטט כאן קושר את "השמים" למצוות התשובה.

Deuteronomy 30:12 דברים ל':י"ב

לֹא בַשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה־לָנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמְעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂהָ:

It is not in heaven, that thou shouldest say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear 'it, that we may do it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100 ובזהר (פי יתרו ד"פ ע"ב)

קה"ת מפנה לאור התורה על האזינו בהקשר לזוהר זה על יתרו.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת פי' האזינו ע' א'תרפה.

101 מטי ולא מטי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"א (טז, ב. סה, א). [כ].

פסוק 10

106 גזול

על "תור וגזול" בברית בין הבתרים, המדרש דורש את המילה "גזול" כקשורה ל"גזול". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי לפרש את "אפרוחיו" כבעלי תשובה שהיו בעבר "גזולים".

Bereshit Rabbah 44 בראשית רבה מ"ד

107 מס"נ באחד

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.

הערת קה"ת

בי"ח טאו"ח רס"א. פע"ח שער הק"ש פ"ב.

108 ישאהו

הרעיא מהימנא על פינחס מסביר את "ישאהו" כמו בפסוק "ישא ה' פניו אליך", ואת "אברתו" כאיבר שבו האדם מקיים מצווה.

Zohar, Pinchas 79:489-81:500 ספר הזוהר, פנחס ע"ט:תפ"ט-פ"א:ת"ק

109 ישאהו על אברתו

המילים האחרונות בפסוק על הנשר, "ישאהו על אברתו", נקראות כאן כתשובה של קריאת שמע, המעלה את האדם מעל "איברי" המצוות.

Deuteronomy 32:11 דברים ל"ב:יא

כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוּ עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹף יִפְרֹשׁ כַּנְפָיו יִקְחֵהוּ יִשְׁאֶהוּ עַל-אַבְרָתּוֹ:

As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth them on her pinions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

110 כי אברתו הוא בחי אברין דמלכא שהם המצות

שם מציע אדמו"ר הזקן ש"ישאהו על אברתו" מוסב על המצוות, "רמ"ח אברין דמלכא", שבאמצעותן ה' מרים את האדם, ומביא את אותה ראה מרעיא מהימנא: הוא גם מציין שבמקום אחר, על "כנשר יעיר" (האמר הזה), הדבר מתפרש על תשובה.

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' שלח לט, ב.

111 פי בבי"ר (פי' לך פמ"ד)

מובא שם מדרש על "תור וגזול": הגזול הוא גזול, ובמקום שהוא הכוונה למזיק.

הערת קה"ת

"ע"פ ותור וגזול כו' שהוא גזול ע"ש דקאי על איש משחית" — ביאורו"ז להצ"צ כרך א ע' תקעג.

112 והחוטא נקרא גזול אביו ואמו

קה"ת מפנה לאותו עמוד בעניין כינוי החוטא "גזול אביו ואמו".

הערת קה"ת

ראה ביאורו"ז להצ"צ כרך א ע' תקעג. המשך חייב אדם לברך תרלי"ח פ"ו. לקו"ש חכ"ה ע' 453.

113

רבי חנינא בר פפא: כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו גזול להקב"ה ולכנסת ישראל, שנאמר: "גזול אביו ואמו..."

Berakhot 35b:2 ברכות ל"ה ב"ב

אמר רבי חנינא בר פפא: כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גזול להקדוש ברוך הוא וכןס"ת ישראל, שנאמר: "גזול אביו ואמו ואומר אין פשע חביר הוא לאיש משחית". ואין "אביו" אלא הקדוש

ברוך הוא, שנאמר: "הלא הוא אביר קנך", ואין "אמו" אלא כנסת ישראל, שנאמר: "שמע בני מוסר אבירך ואל תטוש תורת אמהך".

R. Hannina b. Pappa said : Whoever enjoys anything of this world without a benediction is as though he robbed the Holy One, blessed be He, and the Community of Israel ; as it is said, "Whoso robbeth his father or his mother and saith, It is no transgression, the same is the companion of a destroyer" (Prov. xxviii, 24) — "father" is none other than the Holy One, blessed be He ; as it is said, "Is not He thy father that hath ... ; gotten thee?" (Deut. xxxii. 6)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

114 ע"י התשובה . . וזדונות נעשו כזכויות

ריש לקיש: גדולה תשובה, שעל ידי זדונות נעשות כזכויות; הגמרא מסבירה שמדובר בתשובה מאהבה.

Yoma 86b:3-4 יומא פ"ו ב"ג:ד'

אמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר: "שוכה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך", הא "עון" — מזיד הוא, וקא קרי לקה מכשול. איני?! והאמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות, שנאמר: "ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם (חיה) יחיה!" לא קשיא: כאן מאהבה, כאן מיראה. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: גדולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם, שנאמר: "ובשוב רשע ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא פו, ב.

115 מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע

"מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע". נשיאת העון על ידי ה' נקשרת כאן לנשר ש"ישאהו".

Micah 7:18 מיכה ז':י"ח

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נֹשֵׂא עוֹן וְעוֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית נִחֲלָתוֹ לֹא־יִחַזֵּק לְעַד אָפוּ כִי־תִפֹּץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth . in mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 תתן אמת ליעקב

"תתן אמת ליעקב, חסד לאברהם, אשר נשבעת לאבותינו". אדמו"ר הזקן מפרש שהכוונה היא שה' נותן את האמת והחסד שלו עצמו.

Micah 7:20 מיכה ז':כ'

תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתְּרָנוּ מִיָּמֵי קֶדֶם:

Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As Thou hast sworn unto our fathers from the days of old

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, כ.

117 ה' בדד ינחנו

"ה' בדד ינחנו, ואין עמו אל נכר" — הפסוק שמופיע מיד אחרי הפסוק על הנשר. "בדד" מתפרש כעצמותו של ה', כפי שהיה קודם הבריאה, המתגלית

ביום הכיפורים.

Deuteronomy 32:12 דברים ל"ב:יב

Havayah בָּדַד יִנְחֲנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֶכֶר:

The L-RD alone did lead him, And there was no strange god with Him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

118 בַּדַּד יִנְחֲנוּ

על "עם לבדד ישכון" אומר המדרש שכאשר ה' נותן לישראל שמחה, הוא נותן אותה להם לבדם, כמו שנאמר: "הוי' בַּדַּד יִנְחֲנוּ".

Bamidbar Rabbah 20:19 במדבר רבה כ':י"ט

119 בַּדַּד יִנְחֲנוּ

בתיאור הזמן שבו השכינה לא תהיה עוד נתונה לשליטת הצד האחר, מביא הזוהר את הפסוק: "הוי' בַּדַּד יִנְחֲנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֶכֶר".

Zohar, Bereshit 21:238-248 ספר הזוהר, בראשית כ"א:רל"ח-רמ"ח

120 בַּדַּד יִנְחֲנוּ

ברעיא מהימנא לפרשת נשא נאמר שבאמצעות ספר הזוהר יצאו ישראל מן הגלות ברחמים, ויתקיים בהם "הוי' בַּדַּד יִנְחֲנוּ".

Zohar, Nasso 5:87-6:93 ספר הזוהר, נשא ה':פ"ז-ו':צ"ג

121 בַּדַּד יִנְחֲנוּ

הזוהר על פרשת בלק מסביר את "הן עם לבדד ישכון" באמצעות "הוי' בַּדַּד יִנְחֲנוּ".

Zohar, Balak 45:458-470 ספר הזוהר, בלק מ"ה:תנ"ח-ת"ע

122 בַּדַּד יִנְחֲנוּ

בוזוהר על פרשת האזינו נאמר ש"הוי' בַּדַּד יִנְחֲנוּ" פירושו שהוא לבדו, ולא באמצעות מלאך או כוח ממונה כלשהו, כפי שאמר משה: "אם אין פניך הולכים..."

Zohar, Ha'Azinu 12:231-15:242 ספר הזוהר, האזינו י"ב:רל"א-ט"ו:רמ"ב

123 בַּדַּד הוּא בַּחַיִּי לְבָדוּ

אור התורה מפרש "בַּדַּד" כ"בַּדַּד" בתוספת דל"ת; "בַּדַּד" פירושו יחיד.

הערת קה"ת

באוה"ת כאן ע' אתרפו "ובַּדַּד ד' פ"י ב"ד ר"ל יחיד".

124 בַּדַּד"ה ש"ה מַמְעַמְקִים

המאמר מבחין בין שני סוגי רחמים: "אב הרחמן" הוא רחמים שהשכל מחייב, כמו אדם שמוחל לחברו פעם או פעמיים כשהלה מפיס אותו; "אב הרחמים" הוא רחמים רבים בלי גבול, גם כשאין השכל מחייב למחול.

הערת קה"ת

לעיל ר"ה סב, ד.

125 וְאִשָּׁא אַתְּכֶם עַל כַּנְפֵי נְשִׁרִים

"אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי": רחמי הנשר ביציאת מצרים.

Exodus 19:4 שמות י"ט:ד'

אַתֶּם רִאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאִשָּׁא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשִׁרִים וְאָבִיא אֶתְכֶם אֵלַי:

Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יט, ד.

126 וְהַחֲזִירְנוּ בְּתִשּׁוּבָה שְׁלֹמֶה לַפִּנִּיךְ

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תפלת שמו"ע של חול.

127 יִגְבִּיהַּ נֶשֶׁר

ה' שואל את איוב: "האם על פיך יגביה נשר, ויקים את קנו במרום?"

Job 39:27 איוב ל"ט:כ"ז

אִם־עַל־פִּיהַּ יִגְבִּיהַּ נֶשֶׁר וְכִי יָרִים קִנּוֹ:

Doth the vulture mount up at thy command, And make her nest on high?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

128 יִגְבִּיהַּ נֶשֶׁר

רש"י מסביר שהנשר הוא השכינה, כפי שנאמר: "כנשר יעיר קנו": ה' היה מסלק את פמלייתו כדי שלא יפגעו באהרן כשנכנס למקדש ביום הכיפורים. כך נקשר פסוק הנשר ליום הכיפורים.

Rashi on Job 39:27 רש"י על איוב ל"ט:כ"ז

אם על פיך יגביה נשר. השכינה, שְׁנֶאֱמַר: "כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ" (דברים לב:יא) - הִיָּה מְסַלֵּק מִמֶּלֶאךָ שָׁלוֹ, שְׁלֹא יֵצֵאוּ לְאַהֲרֹן בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים:

Or is it by your order that the eagle flies high [This refers to] the Shechinah, as it is said (Deut. 32:11): "As an eagle first stirs up its nest." He would remove His court so that they should not injure Aaron when he entered the sanctuary on Yom Kippur.

Vocalized Edition (CC0) • The Judaica Press complete Tanach with Rashi, translated by A. J. Rosenberg (CC-BY)

129 עֲבַר אָדָם עַל מִיַּעַ וּשְׁבַ

מי שהוגיח מצוות עשה וחזר בתשובה — נסלח לו עוד לפני שזו ממקומו; ואילו בעבירה על איסור, התשובה תולה את העונש ויום הכיפורים מכפר. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי לחלק את הפסוק בין מצוות עשה לאיסורים.

Yoma 86a:7 יומא פ"ו א:ז'

עֲבַר עַל עֲשֵׂה וְשֶׁב — אֵינוֹ זֶה מִשְׁם עַד שְׁמוּחֲלִין לוֹ, שְׁנֶאֱמַר: "שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבְכִים". עֲבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה תְשׁוּבָה — תְשׁוּבָה תוֹלָה, וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר. שְׁנֶאֱמַר: "כִּי בְיוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם". עֲבַר עַל כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין וְעֲשֵׂה תְשׁוּבָה — תְשׁוּבָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תוֹלִין, וְיִסּוּרִין מְמַקְּיִין. שְׁנֶאֱמַר: "וּפְקַדְתִּי כְשֶׁכֶּט פֶּשַׁעַם וּבִנְנָעִים עֲוֹנִם".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא פו, א.

130 רַמ"ה פִּיקוּדֵינִי אֵינּוֹן רַמ"ה אַבְרִיִן דְּמַלְכָּא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ת"ז ת"ל.

131 רמ"ח פקודין אינון רמ"ח אברין דמלכא

קה"ת מפנה לתיקון לי שבתיקוני הוזהר, שבו נאמר שמצוות עשה, שמספרן רמ"ח, הן רמ"ח "איבריו של המלך".

Tikkunei Zohar 74a:8 תקוני הוזהר ע"ד א:ח'

ועוד מצוה דא עמודא דאמצעייתא, דאיהו מצוה מסטרא דאבא דאיהו רא"ש, ומסטרא דאימא דאיהו אש"ר, והכי צדיק מצוה ועושה מתרין, ובגין דא אתמר על תרין, אש"ר קדשנו, אבא קדשנו ואבא צונו, על מאן על שכינתא תתאה, דאיהו פטר כל רחם, פתיחו דרחם, דאיהו רמ"ח פקודין, איהו מצות יהוה בכל אבר ואבר דמלכא, איהו מצוה, ועוד אש"ר קדשנו מסטרא דאבא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

132 והים עליהם

ים הנחושת שבבית המקדש שבנה שלמה עמד על שנים-עשר שוורים, "והים עליהם מלמעלה". וזהו הרקיע, כפי שהוא מצוטט כאן, רואה בשנים-עשר השוורים ובים את שלושה-עשר עלי השושנה.

I Kings 7:25 מלכים א ז:כ"ה

עמד על-שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה ושלשה פנים נגבה ושלשה פנים מזרחה והים עליהם מלמעלה וכל-אחריהם ביתה:

It stood upon twelve oxen, three looking toward the north, and three looking toward the west, and three looking toward the south, and three looking toward the east; and the sea was set upon them above, and all their hinder parts were inward

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

133 ברבות פי בלק

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
פ"כ, יט.

134 הן עם לבדד ישכון

דברי בלעם: "הן עם לבדד ישכון". המדרש קושר אותם לפסוק "ה' בדד ינחנו".

Numbers 23:9 במדבר כ"ג:ט'

כי־מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו הוֹעֵם לְבַדְד יִשְׁכְּנוּ וּבְגוֹזִים לֹא יִתְחַשְּׁבוּ:

For from the top of the rocks I see him, And from the hills I behold him: Lo, it is a people that shall dwell alone, And shall not be reckoned among the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

135 ברבות פי בלק . . (זח"א כ"ו א' . . ובשער ששי ס"פ מ"ו)

כל המקורות האלה הועתקו שם מילה במילה, ובכמה מהם נוספו הגהות מאת הצמח צדק.

הערת קה"ת

כל המראה מקומות נעתקו לשונם באוה"ת פי האזינו ע' ארצא ואילך וכמה מהם עם הגהות מכ"ק אדמו"ר הצ"צ.

136 כך הוא מדת התוי כלל ופרט

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה תוי"כ ר"פ ויקרא (ברייתא דר"י).

137 כלל ופרט וחזר וכלל

בין שלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן לפי רבי ישמעאל נמצאת המידה "כלל ופרט וכללי". קה"ת מפנים כאן; אדמו"ר הזקן מיישם את המידה על הגילויים הפרטיים היומיומיים, המתקבצים אל הגילוי הכללי של יום הכיפורים.

Sifra, Baraita DeRabbi Yishmael 9 ספרא, ברייתא דרבי ישמעאל ט'

138 ועיין בפרש"י באיוב סי' ל"ט כ"ז

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ע"פ אם על פיך יגביה נשר וכי ירים קנו, פרש"י: "השכינה, שנאמר כנשר יעיר קנו היה מסלק פמליא שלו שלא יזיקו לאהרן בבאו אל הקדש ביום הכפורים".

139 יצרנהו כאישון עינו

"הוא שמר עליו כאישון עינו", בפסוק שלפני הפסוק על הנשר. אדמו"ר הזקן קורא את האישון הכהה כתשובה מרה ועמוקה.

Deuteronomy 32:10 דברים ל"ב:י'

יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתַהוֹ יִלֵּל יִשְׁמֹן, יִסְכְּכֵנָהוּ יִבּוֹנְנָהוּ יִצְרְנָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ:

He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

140 וכו דוקא הוא המאיר

קה"ת מפנה לשם בעניין האישון השחור, שבו מתגלה הראייה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת כאן ע' איתרעג. וביהל אור ע' טו ואילך. המשך וככה תרלי"ז פרק נז ופרק עג.

141 כך ע"י בחי' החושך

הקטע הזה מצוטט באור התורה על בראשית.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת בראשית כרך א לב, ב.

142 מי זאת עולה מן המדבר

"מי זאת עולה מן המדבר כתימרות עשן?" אדמו"ר הזקן מוסיף שגם עלייתה וגם יציאתה הן מן המדבר: העלייה נובעת מן המדבר עצמו.

Song of Songs 3:6 שיר השירים ג:ו'

מי זאת עֹלָה מִן־הַמִּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עֶשֶׂן מְקַטְרֶת מִר וּלְבוֹנָה מִכֹּל אֲבָקָת רוֹכֵל:

Who is this that cometh up out of the wilderness Like pillars of smoke, Perfumed with myrrh and frankincense, With all powders of the merchant

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ג, ו.

143 במקום שבע"ת

"במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים". אדמו"ר הזקן מסביר זאת באמצעות הרצון העליון, שמעל השתלשלות העולמות,

שאליו מניעה תשובה עילאה.

Berakhot 34b:22-23 ברכות ל"ד ב:כ"ב-כ"ג

ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: מקום שבפלי תשובה עומדין — צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר: "שלוש שלום לרחוק ולקרוב". "לרחוק" ברישא, והדר "לקרוב". ורבי יוחנן אמר לך: מאי "רחוק" — שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא. ומאי "קרוב" — שהיה קרוב לדבר עבירה, ונתרחק ממנו השתא.

This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near" — "to him that is far off [from G-d]" first, and then "to him that is near." But R. Johanan can reply : What means "To him that is far off"? To him who was far off from transgression from the first ; and ... what

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות לד, ב.

144 וסילוק מן המדבר כו'

קה"ת מפנה לשם בעניין "ודירתה מן המדבר".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת נ"ך כרך א ע' שכב, א.

145 ישא ה' פניו

ברכת כהנים: "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום". הרעיא מהימנא מפרש את "יישאהו" במשמעות זו.

Numbers 6:26 במדבר ו:כ"ו

ישא Havayah פניו אליך וישם לך שלום:

The L-RD lift up His countenance upon thee, and give thee .peace

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

146 לפני הוי' תטהרו

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו". אדמו"ר הזקן מפרש את "לפני ה'" כמדרגה שלמעלה מסדר שם הוי'.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל'

כ"ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse .you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, דרך (Public Domain); The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Daf Shevui (CC0); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain); Vocalized Edition (CC0); The Judaica Press complete Tanach with Rashi, translated by A. J. Rosenberg (CC-BY); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). להמלצה וללמוד, וברכות הרבי: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/ (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likutei-torah/haazinu/4/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק